

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA RUSKÉHO JAZYKA

PO STOPÁCH NĚNCŮ
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Veronika Slavíková

Učitelství pro základní školy, obor Učitelství ruského jazyka pro základní školy

Vedoucí práce: Mgr. Jiřina Svobodová, CSc.

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 28. dubna 2021

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Jiřině Svobodové, CSc. za její cenné rady, vstřícnost a ochotu při psaní mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině a příteli za podporu během studia.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1 ZEMĚPISNÁ CHARAKTERISTIKA ZÁPADNÍ SIBIŘE.....	6
1.1 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	6
1.1.1 TUNDRA	6
1.1.2 TAJGA	6
1.1.3 STEP.....	7
1.2 NĚNECKÝ AUTONOMNÍ OKRUH	7
1.2.1 POLOHA	7
1.2.2 POVRCH	8
1.2.3 HISTORIE.....	8
1.2.4 SYMBOLY.....	8
1.2.5 PAMÁTKY NĚNECKÉHO AUTONOMNÍHO OKRUHU	10
2 ETNICKÉ SKUPINY ZÁPADNÍ SIBIŘE.....	12
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ SIBIŘE	12
2.2 KMENY ZÁPADNÍ SIBIŘE	13
2.2.1 HISTORICKÉ KMENY SIBIŘE.....	13
2.2.2 SOUČASNÉ ETNICKÉ KMENY	13
3 PŮVOD NĚNCŮ	17
3.1 HISTORIE ETNIKA	17
3.2 JAZYK.....	19
3.3 ZKOUMÁNÍ NĚNECKÉHO JAZYKA	20
3.4 PÍSMO A LITERATURA.....	20
4 ŽIVOTNÍ STYL NĚNCŮ	22
4.1 BYDLENÍ.....	22
4.2 OBLEČENÍ.....	22
4.3 DOPRAVA	23
4.4 JÍDELNÍČEK.....	24
4.5 VÍRA	26
4.5.1 ŠAMANISMUS.....	27
4.5.2 OBŘADY A RITUÁLY	28
4.5.3 POHŘEB.....	28
4.5.4 SVATBA.....	30
4.6 FOLKLÓR	31
4.7 DĚTSKÉ HRAČKY	32
4.8 PASTEVECTVÍ SOBŮ.....	33
4.8.1 DEN PASTEVCE SOBŮ	35
4.9 LJUBA.....	35
4.10 BUDOUCNOST NĚNCŮ	36
4.10.1 SOUČASNÝ VÝZKUM NĚNCŮ A JEJICH KULTURY	37
5 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ.....	41
5.1 PREZENTACE	41
5.1.1 PREZENTACE.....	42
5.2 KVÍZ K PREZENTACI	50
5.3 PEXESO.....	51
5.4 NĚNECKÉ HÁDANKY.....	53
5.5 PRACOVNÍ LIST Č. 1 – NĚNECKÉ OBYDLÍ „ČUM“	56
5.6 PRACOVNÍ LIST Č. 2 – PŘÍRODNÍ PODMÍNKY ZÁPADNÍ SIBIŘE.....	58
5.7 PRACOVNÍ LIST Č. 3 – PRAVĚKÉ ZVÍŘE.....	60
5.8 POVĚST KMENE SICHIRTŮ	62

5.9 NÁVRH PROJEKTU – „SOUČASNÁ SVĚTOVÁ ETNIKA“	66
6 VÝKLADOVÝ SLOVNÍČEK.....	68
ZÁVĚR	70
РЕЗЮМЕ.....	73
ZDROJE	74
SEZNAM PŘÍLOH	79
PŘÍLOHA	I

ÚVOD

Téma diplomové práce je věnováno etnické skupině žijící na Sibiři – Něncům. V rámci studia historie byla impulsem k seznámení se s touto etnickou skupinou příprava didaktického pracovního listu na hodinu pravěku. Vzhledem k tomu, že typickým zvířetem pro období pravěku je mamut, chtěla jsem do pracovního listu zařadit informaci o nejznámějším nalezeném mamutím mláděti, které díky přírodním podmínkám zůstalo téměř neporušené.

V průběhu zkoumání informací k mláděti mamuta, které bylo pojmenováno *Ljuba*, jsem se dočetla, že bylo nalezeno na Sibiři a bylo náhodně objeveno Něncem. Původně jsem se domnívala, že se jedná o překlep, tudíž že mamuta našel Němec. Pro ověření správnosti jsem zadala do internetového prohlížeče slovo “Němec“ a ihned se mi zobrazilo několik článků a fotografií potvrzujících existenci odlišné etnické skupiny. Dosud dopodrobna nezpracované téma, zájem i určitá zvědavost dozvědět se více o sibiřské etnické skupině mě vedly k tomu zvolit si ji jako objekt svého zkoumání v diplomové práci.

Cílem diplomové práce je zprostředkovat ucelený pohled na méně známou etnickou skupinu Něnců, v praktické části poté nastínit různé možnosti didaktických aktivit spojených s tématem práce. V diplomové práci bude popsáno území, obývané Něnci, přírodní podmínky, fauna a flóra. Pozornost bude věnována rovněž životnímu stylu etnické skupiny – kultuře, tradicím, zvykům. V praktické části nastíníme různé možnosti jak využít poznatky ve školní praxi s přihlédnutím k mezipředmětovým vztahům.

Ke zkoumané problematice není bohužel dostatek dostupné tištěné literatury. Při zpracování teoretické části jsem využila několik tištěných publikací, například *Ilustrovaný atlas světa: Nový pohled na Zemi*¹ (s cílem popsat zeměpisnou charakteristiku), dále učebnici *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 2, Středověk a raný novověk*² (s cílem shrnout vývoj na území Sibiře). Informace o šamanismu jsem čerpala z knihy *Liščí žena: mýty a legendy sibiřských národů*³. Využila jsem rovněž informace publikace *Kazymskája*

---

¹*Ilustrovaný atlas světa: Nový pohled na Zemi*. Marco Polo, 2010, 241s. ISBN 3-8279-9943-X.

²ČORNEJ, Petr, ČORNEJOVÁ, Ivana a PARKAN, František. *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 2, Středověk a raný novověk*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2009. 160 s. ISBN 978-80-7235-430-6.

³PIVODA, Ondřej, ed. *Liščí žena: mýty a legendy sibiřských národů*. Překlad Ondřej Pivoda. V Praze: Dauphin, 2018. 461 stran. Ethnos. ISBN 978-80-7272-962-3.

*vojna: vosstanije chantov i lesnych nencev protiv sovetskoj vlasti*⁴, popisující povstání Něnců a Chantů proti sovětskému režimu. Další informace jsem získávala převážně z internetových zdrojů v ruštině. Kromě zmíněných tištěných a internetových zdrojů jsem čerpala informace také z výstavy *Doma na Sibiri*, kterou jsem měla příležitost navštívit v Náprstkově muzeu asijských, afrických a amerických kultur.

Předložená diplomová práce s názvem *Po stopách Něnců* je koncipována do dvou částí. První teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol. V první je popisována západní Sibiř, území, obývané Něnci. Pozornost je věnována přírodním podmínkám, fauně a flóře. Součástí této kapitoly je podkapitola pojednávající o Něneckém autonomním okruhu. Další kapitola shrnuje historický vývoj Sibíře spojený s osidlováním, rovněž jsou uvedena současná etnika s jejich stručnou charakteristikou. Předposlední kapitola je věnována historii etnika Něnců – původu kmene, jazyku, historickému vývoji písma a vzniku literatury. Čtvrtá kapitola popisuje životní styl Něnců – bydlení, oblečení, způsob dopravy, jídelníček z historického i současného pohledu, víru, folklór, tradiční hračky a způsob hry, významný svátek spojený s pastevectvím sobů, budoucnost etnika a nechybí také podkapitola věnovaná *Ljubě* – nálezu uhynulého mláděte mamuta, na popud kterého vznikla tato diplomová práce.

Druhá část diplomové práce je praktická. Navazuje na teoretické poznatky a plně jich využívá. V této části budou zpracovány a předloženy konkrétní didaktické aktivity – kvíz, vztahující se k prezentaci se záměrem fixace osvojených poznatků, pracovní listy, zaměřené na přírodní podmínky západní Sibíře či na pravěkou tematiku. Dále praktická část obsahuje pověst kmene Sichirtů, ve které žáci analyzují literární žánr – pověst v porovnání s druhou (českou) pověstí a něnecké hádanky. Zařazujeme další aktivity, které lze využít při výuce na základní škole s přihlédnutím k mezipředmětovým vztahům (ruština, dějepis, čeština, občanská nauka aj.)

Součástí diplomové práce je stručný výkladový slovníček a 16 obrázkových příloh. Část obrázkové přílohy je součástí praktické části – didaktické aktivity Domino, při které žáci na základě ikonického textu přiřazují k obrázkům názvy v ruštině. Část obrázkové přílohy také využijeme v aktivitě Něnecké hádanky, při které slouží ikonický text k snadné dedukci hádanek.

---

⁴LEETE, Art. *Kazymskaja vojna: vosstanije chantov i lesnych nencev protiv sovetskoj vlasti*. Tartu: Katedra etnologii Tartuskogo Universiteta, 2004. 286 s. ISBN 9985-4-0431-9.

Téma diplomové práce okrajově souvisí s dizertační prací Rudolfa Havelky, zaměřené na náboženství lesních Něnců.⁵ Etničtí Něnci byli součástí bakalářské práce Anety Bártové⁶, jejímž cílem byla komparační analýza tradičního života dětí u vybraných společností Sibiře. Zkoumání severských etnik se věnuje v četných statích a dizertaci E. A. Volžaninová. V současné době je pozornost autorky zaměřena především na demografický vývoj Něnců na konci 20. a začátku 21. století. E. A. Volžaninová svým zkoumáním mj. dospěla k závěru, že Něnci z demografického hlediska představují perspektivní skupinu v porovnání s ostatními sibiřskými Něnci.⁷

Dále se tématu, spojeným s Něnci, věnují např. E. V. Ljarskaja⁸, S. A. Chruščev⁹, G. P. Charjuči¹⁰ aj.

---

⁵HAVELKA, Rudolf. *Náboženství Lesních Něnců v ekologické perspektivě* [online]. Brno, 2016 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/jwcb6/>.

Dizertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Luboš BĚLKA.

⁶BÁRTOVÁ, Aneta. *Děti Sibiře: Komparační analýza tradičního způsobu života dětí u vybraných mobilních společností* [online]. Brno, 2017 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/aznoa5/>.

Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce doc. Mgr. Sandra Sázelová, Ph.D.

⁷ВОЛЖАНИНА, Елена Александровна. Этнотемографические процессы в среде ненцев Ямала в XX-начале XXI века. Диссертация: кандидата исторических наук. Тюмень, 2007. -199с. <https://www.dissercat.com/content/etnodemograficheskie-protsessy-v-srede-nentsev-yamala-v-xx-nachale-xxi-veka>

⁸ЛЯРСКАЯ, Елена Владимировна. Северные интернаты и трансформация традиционной культуры: На примере ненцев Ямала. Санкт-Петербург. 24с.-2003. Dostupné z https://eusp.org/sites/default/files/-files/Lyarskaya_severnye-internaty.pdf

⁹ХРУЩЕВ, Сергей Андреевич. Географическое исследование устойчивости этноценозов коренных народов Севера. 2007. Dostupné z <https://search.rsl.ru/ru/record/01003178081>

¹⁰ХАРИЮЧИ, Галина Павловна. Традиции и инновации в этнической культуре ненцев, вторая половина XX в.-1999. Dostupné z: <https://www.dissercat.com/content/traditsii-i-innovatsii-v-etnicheskoj-kulture-nentsev-vtoraya-polovina-xx-v>

1 ZEMĚPISNÁ CHARAKTERISTIKA ZÁPADNÍ SIBIŘE

Domovina Něnců se nachází v západní části Sibiře. Jelikož se jedná o oblast na severní polokouli, tak tato arktická část je tvořena Severním ledovým oceánem, několika moři – Barentsovým, Pečorským, Grónským, Mořem Laptěvů, a dalšími několika zálivy (např. Obský) a průlivy (např. Beringův). Dále tuto část Sibiře ohraničují různá souostroví (např. Nová Země). Konkrétní část západní Sibiře, kterou Něnci obývají, je severní část¹¹ od poloostrova Kola po poloostrov Tajmyr.¹²

1.1 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Území Sibiře je možné rozdělit na tři vegetační pásma, která se od sebe odlišují faunou, flórou a podnebím.

1.1.1 TUNDRA

Prvním pásmem je tundra, která se rozprostírá ne severu podél Severního ledového oceánu. Zimy v tundře bývají dlouhé a chladné, všude leží sníh a slunce vychází jen na pár hodin denně anebo také vůbec, to nastává polární noc. Teploty mohou klesnout až na -60°C . Období jara je velice krátké, nastává na konci května a ihned přechází v léto. Letní teploty nepřesahují více než 12°C . V letních měsících dochází k tání sněhu a ledu, řeky se rozvodňují. Půda však rozmrzá jen pár desítek centimetrů, pod ní je permafrost. Částečně odkrytá půda umožňuje růst pro určité byliny a keře. Permafrost nevsákne vsudypřítomnou vodu, vše je podmáčené a okolí se mění v bažiny, které jsou rájem pro komáry. V říjnu se začíná ochlazovat, mrzne a krajinu začíná opět pokrývat sníh. Většina zvířat se ukládá k zimnímu spánku nebo migrují do teplotně přijatelnějších zimovišť. Pobřeží oceánu obývají lední medvědi, mroži a tuleni, v oceánu zase kytovci a ryby. Uvnitř tundry žijí sobi, polární lišky, vlci, hlodavci a různé druhy ptáků.

1.1.2 TAJGA

Pro tajgu jsou typické jehličnaté lesy, které tvoří největší rozlohu na zeměkouli. Rostou zde borovice, smrky a v severnější části modřín opadavý. Na jihu tajgy rostou břízy, olše, topoly a vrby. Lesy jsou zde smíšené a opadavé a ze spadaneho jehličí se vytváří nepropustná půda, která zapříčiňuje tvoření mokřadů. Z dalších dřevin a bylin najdeme zástupce vřesů, borůvek, brusinek, mechů a lišejníků. V hojných lesích žijí sobi, losi,

¹¹Příloha č. 1, str. I.

¹²*Ilustrovaný atlas světa: Nový pohled na Zemi*. Marco Polo, 2010, s. 52–53. ISBN 3-8279-9943-X.

medvědi, vlci, ryši, rosomáci, lišky, lasice, tchoři, hranostajové a norci. V létě obývají tajgu tažní ptáci a celoročně zde žijí pěnkavy, vrány a vrabci. Také zimní teploty jako v tundře klesají až na -60°C , avšak průměrné letní teploty se pohybují okolo 20°C a mohou dosahovat až 40°C .

1.1.3 STEP

Posledním vegetačním pásmem je travnatá step, kde průměrné roční teploty dosahují 20°C a -15°C v zimních měsících. Opět není výjimkou, že zimní teploty mohou být i nižší, bývá zde i -50°C . Oproti tundře a tajze zde panuje mírnější klima a dokonce je zde orná půda. Vzhledem k nedostatku srážek ve stepi, neroste zde tolik stromů, ale jsou zde rozsáhlé planiny, proto se půda využívala spíše pro pastevectví a lov. Výhodou planiny, pokrytou travinami a bylinami, byl snadný pohyb a kontakt kočovníků s obchodníky a usedlími zemědělci. Step je domovinou býložravých kopytníků jako jsou antilopa sajga či osel kulan a také hlodavců – svišť, sysel, zajíc, křeček a ze šelem je možné vidět kočku manul nebo vlky.¹³

1.2 NĚNECKÝ AUTONOMNÍ OKRUH

1.2.1 POLOHA

Něnecký autonomní okruh je rozprostřen v severní části západní Sibíře a většina území se nachází v polární oblasti. Okruh tvoří několik ostrovů – „Kolgujev“ (*Колгуев*), „Vajgač“ (*Вайгач*), „Senegeskij“ (*Сенгейский*), „Guljajevskije Kóški“ (*Гуляевские Кошки*), „Pesjakov“ (*Песяков*), „Dólgij“ (*Долгий*) a několik dalších menších ostrovů. Taktéž důležitou část okruhu tvoří Kaninský poloostrov. Na jihozápadě sousedí s Archangelskou oblastí, na jihu s republikou Komí, na východě s Jamlsko-něneckým okruhem a na severu omývá oblast Bílé a Barentsovo moře a Severní ledový oceán. Území Něnců celkově zaujímá 176,7 tisíc km^2 .¹⁴

Hlavním městem Něneckého autonomního okruhu je přístavní město Narjan-Mar, které se nachází na pravém břehu řeky Pečory za Severním polárním kruhem. Ve městě se taktéž nachází letiště.¹⁵

¹³*Doma na Sibíři*. Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur. Praha. Výstava konaná ve dnech 6. 3. 2020 – 27. 6. 2021.

¹⁴*Общая информация об округе* [online]. [cit. 2020-10-20]. Dostupné z: <https://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/obshaya-informaciya-ob-okruge/>

¹⁵*Narjan-Mar* [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Narjan-Mar>

1.2.2 POVRCH

Povrch Něneckého autonomního okruhu tvoří převážně roviny, většina z nich se nachází ve výšce do 100 m. n. m. Dále povrch tvoří bažiny a malá jezírka. Hlavní řekou, která okruhem protéká, je řeka Pečora. Vyvýšenou část povrchu představuje Timanské pohoří a hřeben Paj-Choj.¹⁶

1.2.3 HISTORIE

Území dnešního Něneckého autonomního okruhu začali osidlovat Něnci pravděpodobně v 10. – 11. století. Tito první obyvatelé se usadili v pobřeží řeky Pečory. Do 15. století byli podřízeni kyjevským knížatům a od roku 1478 byli pod nadvládou Moskevského velkoknížectví. V 18. století byl osídlen i Kaninský poloostrov a na přelomu 19. a 20. století byla tato oblast součástí Archandělské gubernie. Dne 15. července 1929 byl na základě vůle Něnců a přijetím dekretu prezidia Všeruského výkonného výboru vyhlášen Něnecký národnostní okruh a později v roce 1977 byl prohlášen Něnecký národnostní okruh za autonomní. V souladu s ústavou z r. 1993 je autonomní národnostní okruh prohlášen za plnoprávnou součást Ruské federace.¹⁷

1.2.4 SYMBOLY

Dnes má Něnecký autonomní okruh svoji vlastní ústavu, hymnu, vlajku a znak.¹⁸ V čele okruhu stojí gubernátor Jurij Bezdudnyj.¹⁹

Ústava

Ústava byla přijata na zasedání zástupců autonomního okruhu dne 11. září 1995. Současná ústava je rovna ústavě celé Ruské federace. Jedná se o normativní akt, vypracovaný na základě Ústavy Ruské federace, který zaručuje práva Něnců a jiných dalších národů²⁰ žijících v této oblasti.²¹

Hymna

V roce 2006 byl vyhlášen konkurz na vytvoření hymny pro Něnecký autonomní okruh. Autorkou textu hymny byla vybrána něnecká básnířka Inga Arteevová a její verše oslavující

¹⁶Информация о Ненецком автономном округе [online]. [cit. 2020-10-20]. Dostupné z: <http://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/>

¹⁷Устав Ненецкого автономного округа [online]. [cit. 2020-10-20]. Dostupné z: <http://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/ustav-neneckogo-avtonomnogo-okruga/>

¹⁸Нěnecký autonomní okruh [online]. [cit. 2020-10-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bneck%C3%BD_autonomn%C3%AD_okruh

¹⁹Бездудный Юрий Васильевич [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: <http://adm-nao.ru/gov/gubernator-nao/>

²⁰Jedná se především o Rusy a Komijce. Нěnecký autonomní okruh [online]. [cit. 2020-10-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bneck%C3%BD_autonomn%C3%AD_okruh

²¹Устав Ненецкого автономного округа [online]. [cit. 2020-10-20]. Dostupné z: <http://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/ustav-neneckogo-avtonomnogo-okruga/>

Něnce a jejich území, hudbu složila Tatiana Artemiová. Dne 15. července 2015 byla hymna převedena také do něneckého jazyka.²²

Vlajka

Dalším symbolem nezávislého něneckého území je vlajka²³, která se skládá ze tří pruhů – bílého, modrého a zeleného. Modrý pruh je nepravidelného tvaru, protože horní okraj je zdoben ornamentem, typickým pro severské národy. Na vlajce jsou zobrazeny bílé krokve a modré, obrácené krokve.²⁴

Znak

Ve znaku²⁵ jsou opět zastoupeny tři barvy, a to stříbrná, zlatá a azurově modrá. Stříbrná barva symbolizuje nebe, zelená zemi a azurově modrá nebe. Uvedené barvy nepředstavují pouze živly, ale také vlastnosti a charakteristické prvky etnické skupiny. Stříbrná barva zastupuje šlechtnost, upřímnost a pravdivost, zelená barva představuje zelenou tundru a je symbolem naděje, hojnosti a svobody. Azurově symbolizuje řeku Pečoru, při jejíchž březích se usazovaly první kmeny; řeka spojuje jak současně žijící, tak i zemřelé obyvatele. Ornament je upraven dle něneckého vzoru, který se taktéž objevuje na vlajce. Uprostřed znaku je vyobrazen oheň jako symbol energie, světla, tepla a pohodlí, což je u severských národů nejvíce oceňováno. Oheň je zobrazován stříbrně, v modrém kruhu, což značí i přírodní zdroje území, kterými jsou ropa a plyn. Nahoře se ve znaku nachází zlatá koruna, která odkazuje na státní status Něneckého autonomního okruhu, jež je součástí subjektu Ruské federace. Po stranách se nacházejí řádové stuhy.²⁶

---

²²Гимн Ненецкого автономного округа [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bneck%C3%BD_autonomn%C3%AD_okruh

²³Příloha č. 2, str. I.

²⁴Флаг Ненецкого автономного округа [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: <http://admao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/simvolika/>

²⁵Příloha č. 3, str. II.

²⁶Герб Ненецкого автономного округа [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: <http://admao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/simvolika/>

1.2.5 PAMÁTKY NĚNECKÉHO AUTONOMNÍHO OKRUHU

S přihlédnutím k drsným přírodním podmínkám a způsobu života Něnců by se mohlo zdát, že žádné památky v Něneckém autonomním okruhu nejsou, ale opak je pravdou. Většinu z nich najdeme v hlavním městě okruhu Narjan-Mar.

První památkou je Administrativní budova Něneckého autonomního okruhu, ve které sídlí a pracují zástupci zákonné a výkonné moci okresu. Budova se nachází uprostřed centra a byla postavena v roce 1940.

Další významnou památkou je Něnecké muzeum místních tradic. Jedná se o nejstarší muzeum v Něneckém autonomním okruhu a jeho datace sahá do roku 1934, kdy bylo poprvé zpřístupněno veřejnosti. Návštěvníci si mohou prohlédnout expozici věnovanou historii a etnografii, přírodě či geologii něneckého regionu, seznamují se rovněž s duchovní kulturou domorodých obyvatel. Dominantu muzea tvoří *čum*, do kterého lze nahlédnout a lépe si představit způsob života Něnců. Během celého roku jsou školám nabízeny edukační programy.

V hlavním městě se také můžeme setkat s Etnokulturním centrem, jehož úkolem je uchovat, oživit a nadále šířit něneckou kulturu. Centrum je interaktivní, a tak mají hosté možnost si obléct národní kroje, prohlédnout fotografie nebo si koupit suvenýry od místních řemeslníků. Centrum se také podílí na publikační činnosti, vydává knihy, časopisy či brožury.

S užitým uměním a různými výrobky pojíícími se k regionu se návštěvníci mohou setkat v Centru lidového a dekorativního užitého umění. Řemeslníci zde vytvářejí panenky, sošky, výrobky z korálků nebo mýdla.

Stavební dominantu hlavního města představuje kostel sv. Mikuláše Zázračného. Přestože se nachází na okraji města, je viditelný z dálky. Kostel byl postaven během šesti let, dokončen byl v roce 2008. Symbolem kostela se staly dvě ikony – kazaňská Madona a Mikuláš Zázračný. Každý víkend se zde pořádají bohoslužby.²⁷

Mimo hlavní město lze navštívit přírodní rezervaci „Něneckij“ (*Ненецкий*), která se nachází u Barentsova moře, na poloostrově „Ruskij Zavarót“ (*Русский Заворот*). Tato rezervace je unikátní v tom, že se zde nachází jediné neporušené území subarktické a arktické tundry v Evropě (sníh pokrývá rezervaci 231 dní v roce) a žijí zde živočichové, kteří jsou na Červeném seznamu ohrožených druhů. Jedná se o medvěda ledního, mrože atlantického, běluhu severní, velrybu grónskou, potáplici žlutozubou a labuť malou.

²⁷Naryan-Mar [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <http://www.visitnao.ru/chto-posmotret/naryanmar/>

V rezervaci se nachází také mnoho historických a kulturních památek, spojených s historickým vývojem něnecké kultury – svatyně s obětními atributy v podobě kostí, parohů, lebek a idolů.²⁸

Rezervaci je možné navštívit po celý rok a je určena pro všechny návštěvníky, kteří zde mohou pozorovat vzácné druhy ptáků, zažít drsnou arktickou zimu nebo letní krajinu.²⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že přírodní podmínky západní Sibíře jsou velice rozmanité, vyskytují se tu tři vegetační pásma – tundra, tajga a step. Všechna vegetační pásma jsou domovinou pro různé druhy zvířat, roste zde mnoho dřevin a bylin. Něnci obývají převážně tundru, pro kterou jsou v zimním období typické tuhé mrazy. Během letního období částečně taje sníh, začínají růst byliny a keře. Drsným podmínkám odolávají ze zvířecí říše především sobi, polární lišky či vlci.

Ústřední domovinou Něnců je Něnecký autonomní okruh. Jedná se o převážně rovinnou plochu v severní části západní Sibíře s několika jezírky a bažinami, územím protéká řeka Pečora. Hlavní městem okruhu je přístavní město Narjan-Man. Historie území je rozmanitá, s osidlováním této oblasti Něnci začali pravděpodobně v 10. – 11. století. V roce 1993 se stal okruh součástí Ruské federace, o dva roky později byla přijata ústava a následovalo přijetí dalších symbolů jako je znak, vlajka a hymna.

V Něneckém autonomním okruhu lze navštívit také několik památek, nacházejících se převážně v hlavním městě. Převažují zde především muzea a etnokulturní centra, jejichž úkolem je zachovat a šířit něnecké tradice. Z architektonických památek dominuje kostel sv. Mikuláše Zázračného. Milovníci panenské přírody rádi zavítají do přírodní rezervace „Něneckij“, nacházející se na poloostrově „Ruskij Zavarót“, který je součástí okruhu. Zde je možné spatřit zvířata, která jsou, bohužel, na seznamu ohrožených živočichů. Rezervace je také unikátní pro své idoly a svatyně s obětními atributy.

---

²⁸Příloha č. 4, str. II.

²⁹Зповедник "Ненецкий" [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <http://www.visitnao.ru/chtosposmotret/prirodnnye-obekty/nenetskiy-gosudarstvennyy-prirodnyy-zapovednik/>

2 ETNICKÉ SKUPINY ZÁPADNÍ SIBIŘE

2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ SIBIŘE

Jako první, kdo začal obývat území Sibiře, byly ugrofinské kmeny, tedy předci dnešních Maďarů, Finů či Estonců. Tyto kmeny obydlovaly jak východní, západní, tak jižní oblasti Sibiře. Ovšem s postupem času některé kmeny začaly vést kočovný životní styl a přešly přes Ural, putovaly podél řek Volha a Dněpr, kolem Černého moře, překročily Karpaty, usadily se v oblasti dnešního Maďarska a společně s Valachy, kteří žili ve východní Evropě, se staly předky dnešního maďarského obyvatelstva.

Další ugrofinské kmeny zůstaly na Sibiři, hromadně se nazývající se Ugrové, a z nich se 1. tisíciletí vydělili Chantové a Mansové a na severu žili obyvatelé, hromadně označováni Samojeďi. Tato etnika se živila především lovem, rybolovem, chovem sobů. Jelikož Mansové žili na jihu Sibiře a byly zde lepší přírodní podmínky, začali se zabývat i zemědělstvím a chovem dobytka.

V 6. století začali do západosibiřských stepí pronikat turkičtí nomádi – Kypčaci³⁰. Největší rozmach migrace těchto kočovníků nastal ve 13. století, kdy začali utíkat před Mongoly. Mongolové si nakonec podmanili západní Sibiř a dalších stepní oblasti dnešní východní Evropy a byla vytvořena obrovská mongolská říše, zvaná Zlatá horda, která od roku 1260 fungovala jako samostatný stát, v čele s panovníky – chány, kteří byli potomky Čingischána, prvního sjednotitele mongolských kmenů.³¹

Ruská knížata z rodu Rurikovců nebyla formálně součástí Zlaté hordy, ale byla podřízena momentálně panujícím chánovi, a pokud chtěla knížata vládnout, musela mít od chána uznání, které dal danému knížeti v podobě listiny³². Také obyvatelé ruských knížectví byli panovníkovi podřízeni, a to tím, že museli platit daně za hlavu mongolskému panovníkovi. Ze Zlaté hordy se stala silná a ekonomicky vyspělá říše. Vše se změnilo za panování moskevského knížete Dmitrije Ivanoviče, který když se dozvěděl, že chán Mamaj chystá nájezd na Moskevské knížectví, zformoval vojsko a chána v roce 1380

³⁰Taktéž Polovci či Kumáni. *История Западной Сибири до освоения Россией* [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://history-thema.com/istoriya-zapadnoy-sibiri-do-osvoeniya-rossiey/>

³¹*История Западной Сибири до освоения Россией* [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://history-thema.com/istoriya-zapadnoy-sibiri-do-osvoeniya-rossiey/>

³² Tzv. *jarlyk*. ČORNEJ, Petr, ČORNEJOVÁ, Ivana a PARKAN, František. *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 2, Středověk a raný novověk. 2. vyd.* Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2009. s. 60. ISBN 978-80-7235-430-6.

porazil v bitvě, která se do historie zapsala jako bitva na Kulikovském poli. Avšak ještě trvalo zhruba 100 let, než se Mongolové stáhli do své pravlasti.³³

Na počátku 16. století začali ruští panovníci kolonizovat a dobývat Sibiř. Kolonizace oproti jiným dobovačným expanzím neprobíhala po moři, ale po řekách, kde se většinou kolonizátoři usadili. Jako první, kdo započal obývání Sibiře, byli kozáci a obchodníci. Obchodníci kolonizovali zejména kvůli poptávce o kožešiny v západní Evropě.

K modernizaci Sibiře došlo za panování cara Alexandra III., kdy se začala budovat Transsibiřská magistrála a podél ní vznikala nová města. Sibiř také neslavně proslula za vlády komunistické strany SSSR, kde zde byla postavena většina pracovních táborů.³⁴

2.2 KMENY ZÁPADNÍ SIBIŘE

Po mnoha staletích žily národy na Sibiři v malých skupinách a stavěly si své vesnice, ve kterých žil obvykle jeden rod. Jelikož je Sibiř velice rozpínávací oblast, tyto osady se navzájem neznaly a každá mluvila svým jazykem. Postupem času některé kmeny zanikly a některé se nadále rozvíjely.

2.2.1 HISTORICKÉ KMENY SIBIŘE

Za první domorodce, kteří začali obývat území Sibiře, jsou považováni Samojedi, kteří obývali severní část. Převážně se zabývali zemědělstvím, chovem sobů a rybolovem. Na jihu žili Mansové, kteří se živili lovem a následně s kůžemi obchodovali. Horní část řeky Ob obývali turkické kmeny, které chovaly dobytek, obchodovali a také uměli zpracovat železo. Největší území obývali Evenkové, kteří se usadili v oblasti od řeky Jenisej až po Ochotské moře. Část Evenků lovila a část se zabývala řemeslem. Podél pobřeží Čukotského moře žili Eskymáci. Jednalo se o etnickou skupinu, která se nejpomaleji vyvíjela. Živili se lovem i sběrem a používali kamenné a dřevěné nástroje. Na konci 17. století byli nejrozvinutějšími skupinami Burjati a Jakuti, kteří patřili mezi mongolské etnikum.

2.2.2 SOUČASNÉ ETNICKÉ KMENY

Po rozpadu SSSR a následně ustanovení Ruské federace má právo každá etnická skupina na sebeurčení a jednou z priorit nového politického uspořádání bylo zachování identity,

³³ČORNEJ, Petr, ČORNEJOVÁ, Ivana a PARKAN, František. *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 2. Středověk a raný novověk. 2. vyd.* Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2009. s. 60. ISBN 978-80-7235-430-6.

³⁴*Ruská kolonizace Sibiře* [online]. [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <https://itvar.cz/ruska-kolonizace-sibire>

kultury a tradic malých etnických skupin. Některé přeživší skupiny dostaly právo na vlastní samosprávu v autonomních oblastech a některé založily vlastní republiky.

Jakuti

Jakuti jsou nepočtenější skupinou žijící na Sibiři (zhruba 450 000 obyvatel) a jeden z kmenů, kteří si vytvořili vlastní republiku. Ačkoliv se jakutská republika Sacha řadí geograficky do oblasti Dálného východu, demograficky patří mezi skupiny sibiřského původu. Zajímavostí je, že tato skupina má svůj vlastní epos. Jedná se o literární žánr „oloncho“ (олонхо)³⁵, který popisuje vznik a vývoj života. V olonchu vystupují mytické postavy, ale také i šamanismus.³⁶

Burjati

Další etnickou skupinou, která má svoji republiku nedaleko Bajkalu, jsou Burjati. Burjati žijí spíše usedlý život a na rozdíl od jiných národností, žijí v dřevěných domech. Další zajímavostí je, že část Burjatů jsou buddhistického vyznání.

Tuvansové

Tuvansové jsou další národností vyznávající buddhismus. Žijí v republice Tuva, nacházející se v Sibiřském federálním okruhu.

Chakasové

Chakasové žijí nadále kočovný nebo polokočovný život. Chovají koně, ovce, skot a zabývají se také pěstováním užitkových a léčivých rostlin. Taktéž mají svoji republiku.

Kumandynci

Horský národ Kumandynci obývá Altajské území a Altajskou republiku. V náboženství se obracejí k buddhistické a šamanistické víře. Také jako Jakuti mají vlastní epos.

Evenkové

Kočovný národ žijící na území Ruska i Číně a Mongolska. V Rusku obývají republiku Sacha a v dalších regionech sousedící s Jakutskem.

Chantové

Většina Chantů žije v Chantomansijském autonomním okruhu. Převážně se živí rybolovem, lovem a pasením sobů. Jejich primárním náboženstvím je šamanismus, ale postupně přecházejí na pravoslavnou víru.

Čukčové

Čukčové se zabývají především pastevectvím a lovem sobů, taktéž je řadíme mezi kočovné kmeny. Zajímavostí je, že právě toto etnikum vyšlechtil rasu sibiřský husky.

³⁵Lyrickoepické básně delšího rozsahu. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Oloncho>

³⁶*Oloncho* [online]. [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Oloncho>

Šorové

Tato skupina se řadí také mezi turkické kmeny a žijí v jihovýchodní části západní Sibíře, především v Kemerovské oblasti. Historie tohoto lidu sahá až do 6. století a také pro svůj starý epos se řadí mezi nejstarší etnikum. V dnešní době najdeme málo tradičně žijících Šorů, jelikož většina se přestěhovala do velkých měst a asimilovala se.

Mansové

Mansové patří rovněž mezi nejstarší kmeny. Dorozumívají se vlastním jazykem a také mají svůj národní epos. Jejich bydliště se nachází především v Chantomanijské autonomní oblasti.

Nanajci

Toto etnikum obývá povodí Amuru. Nanajci jsou považováni za nejstarší domorodý kmen Sibíře. Dnes najdeme příslušníků této skupiny okolo 12 000. Nanajci mají vlastní jazyk a písmo založené na azbuce.

Karyakové

Karyakové žijí na území Kamčatky a jejich způsob obživy je lov, rybolov a chov sobů

Dolganové

Etnická skupina žijící v Krasnojarském kraji. Původně mluvili vlastním jazykem – dolganštinou, avšak s postupem času převzali ruský jazyk. Jejich kultura a tradice se velice podobá jakutské. Velký význam pro Dolgany má epos oloncho, který při speciálních situacích zpívají.³⁷

Sibiřští Tataři

Sibiřští Tataři, jak jejich název vypovídá, jsou potomci Tatarů, kteří obývali Sibiř a po rozpadu Zlaté hordy vytvořili vlastní Sibiřský chanát. Dnes jich žije okolo 500 000 a jejich území se táhne od Tobolska až téměř k řece Jenisej.³⁸

Selkupové

Jedná se o předchůdce Samojedů, kteří žijí u řeky Taz a středním toku Ob a Jenisej. Selkupové patří také mezi mongoloidní rasy a mají vlastní jazyk.³⁹

Dalšími etnickými skupinami obývajících Sibiř jsou **Sojotové, Nivchové, Itelmeni, Teleuti, Čuvanci, Ulčové** a mnoho dalších. Jedná se spíše o méně početné skupiny, avšak mají svůj životní styl a tradice.⁴⁰

³⁷ *Малые и большие народы Сибири* [online]. [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <http://xn---9sbubb4ahmf1byf.xn--p1ai/content/21>

³⁸ *Sibiřští Tataři* [online]. [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Tata%C5%99i#Sibi%C5%99%C5%A1t%C3%AD_Tata%C5%99i

³⁹ *Selkupové* [online]. [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Selkupov%C3%A9>

Z uvedených faktů vyplývá, že území Sibiře začali jako první osidlovat ugrofinské kmeny, které se usadily v jižní, západní a východní části Sibiře. S postupem času začala část těchto kmenů migrovat, až se usadily v dnešním Maďarsku. Ze zbylých kmenů se vydělili Chantové a Mansové a severní část Sibiře obývali lidé, kteří byli označováni jako Samojeďi.

V 6. století na záposibiřské území začali pronikat turkičtí nomádi, nazývaní jako Kypčaci. Největší období migrace je spojováno s nájezdnými Mongoly ve 13. století, kteří si nakonec západní Sibiř podmanili a vytvořili zde roku 1260 stát, nazývaný Zlatá horda. Ruská knížectví existovala samostatně, avšak byla nucena platit Mongolům daně. Zlom nastal roku 1380, kdy v bitvě na Kulikovském poli byli Mongolové poraženi a nuceni se stáhnout do své pravlasti.

V 16. století bylo území Sibiře kolonizováno a dobýváno ruskými panovníky. S kolonizací se také začal rozvíjet obchod, především s kožešinami. K modernizaci této oblasti došlo v pol. 19. stol. a následnou stavbou Transsibiřské magistrály.

Dnes na území Sibiře žijí etnika, která si zachovala vlastní identitu přes různé strasti napříč stoletími. Kmeny obývají území poblíž přírodních zdrojů (řeky, jezera), vyznačují se typickým způsobem obživy (pasevectví a rybolov), vlastními tradicemi, jazykem, šamanskou vírou aj.

---

⁴⁰ *Малые и большие народы Сибири* [online]. [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <http://xn----9sbubb4ahmf1byf.xn--p1ai/content/21>

3 PŮVOD NĚNCŮ

3.1 HISTORIE ETNIKA

Původ tohoto etnika není příliš znám. Existují teze, že lovci sobů obývali v starší době kamenné rozsáhlé území v Evropě, rozprostřené od Pyrenejí až po Ural a migrovali na sever za soby a během 10. a 11. století se zde usadili. Podle domněnek profesora Černyakova⁴¹, který se zabýval původem malých severních národů, Něnci přišli z jihovýchodní Asie, což by i dokazoval mongoloidní vzhled Něnců a následně došlo k mísení ras s rodným klanem Sichirtů.⁴²

Ještě do 30. let 20. století byli Něnci označováni jako Samojedi. První zmínka o Samojedech byla zaznamenána již v 11. století v kronice Gyuryata Rogoviče. Termínem Samojedi tak označoval lidi, žijící na severu země a také ti, kteří žijí v odlehlých oblastech. Také se v záznamech můžeme setkat s označením pro Něnce jako s Juraky, kteří žijí u řeky Jenisej.

K prvním kontaktům Něnců a obyvateli Novgorodského knížectví docházelo již od 11. století. Tato etnika byla zcela nezávislá, ale v 15. století se severní oblasti začaly podmiňovat Moskevskému knížectví. V roce 1499, na příkaz cara Ivana III., byl na jižním toku řeky Pečory postaven „Pustozersk“ (*Пустозерск*), který sloužil jako pevnost na severovýchodní části Evropy a v 16. století založili Rusové rovněž na Pečore pevnost „Mezeň“ (*Мезень*) v těchto pevnostech se setkávali Něnci a Rusové a obchodovali spolu, převážně s kožešinami.

Kvůli zvýšené kolonizace severní oblasti a rozvojem obchodu museli Něnci platit daň – tzv. „jasak“ (*ясак*), s čímž byli Něnci nespokojeni a nepokoje vyústily na přelomu zimy 1662/1663 kdy Něnci zapálili pevnost Пустозерск. Tímto činem se rozšířila jejich vojenská aktivita. Například zahájili výboje do oblasti obývanou Enci a během 17. a 18. století vyhnali Ence k řece Jenisej. Rozhodující souboj mezi Něnci a Enci došla na přelomu roku 1849/1850 na jezeře Turuchedo, které se nachází na pravém břehu řeky Jenisej. Výsledek souboje není přesně znám, jelikož se u obou stran liší, ale tímto

⁴¹1900 – 1997, lingvista a pedagog zkoumající Sámi a jejich kulturu. *Ненец — настоящий человек* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.echosevera.ru/2020/12/01/5fc5e396eac9127559220023.html>

⁴²*Ненец — настоящий человек* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.echosevera.ru/2020/12/01/5fc5e396eac9127559220023.html>

soubojem byla dána hranice oddělující území Něnců a Enců a tato hranice je dodnes zachována.⁴³

Oproti bojům na východě, na západě docházelo na konci 19. století dál k obchodním stykům a taktéž Něnci se začínali pomalu otevírat světu, jelikož nechali přes své území proplout a na saních se pohybovat arktické badatele (nejen ruské, ale také i norské). Dokonce jim v případě dezorientace či ztroskotání, nabídli pomoc a dostali je zpět na pevninu.

Vznik Sovětského svazu a zavedení totalitního režimu měl pro Něnce pozitivní i negativní dopad. Pozitivní událost bylo rozhodnutí prezidia Všeruského ústředního výkonného výboru, který vyhlásil v roce 1929 samostatný Něnecký autonomní okruh a Něnci se stali jako první malým severským nezávislým národem. Také se rozvíjela města, ve kterých vznikaly nemocnice, školství či letiště.⁴⁴

Ovšem během diktatury došlo k nepokojům a vzpourám ze strany Něnců, Chantů a Mansů. Tyto nepokoje rostly od 30. let a největší napětí vyvrcholilo roku 1933, které se do historie vrylo jako „Kazymské povstání“ (*Казымский мятеж*) nebo také jako „Kazymská válka“ (*Казымская война*) a svůj název získala podle místa bojů, tedy u řeky Kazym. Příčinou tohoto povstání ze strany Něnců a Chantů byla snaha Sovětského svazu sjednotit veškeré území a to z roviny ekonomické, průmyslové, ale i sociální a kulturní, což se nelíbilo původnímu obyvatelstvu. Chantům a Něncům byly násilně odebírány děti a posílány do nově zřízených internátních škol, bohatí pastevcí a šamani byli pronásledováni a zatýkáni a také jim bylo odepíráno právo volit. Společnost měla určitý počet sobů, ostatní sobi byli součástí kolektivizace, taktéž rybolov nebyl jen pro soukromé účely a Chantové byli nuceni pro Sovětský svaz těžít dřevo. Na veškerou činnost dohlížel sovětský orgán – *Sovět*. Tato situace se nelíbila domorodému obyvatelstvu a začali se ukrývat v nepřístupné tundře. Proti ukrývajícím se obyvatelstvu bylo vysláno vojsko, ale vzhledem k hustým lesům a bažinatému prostředí byli vojáci snadno dezorientováni a Chantům a Něncům se dalo snadno ukrývat. K velkému krveprolití mezi sovětskými vojáky a obyvateli došlo 80km od jezera Numto. Zde měli převahu spojenci, kteří následně sovětské vojáky svázali, nechali je vyvézt sobím spřežením na horu a tam je nechali pomalu uškrtit na lanech. Největší bitva se odehrála na řece Kazym. Tato bitva trvala okolo

⁴³ *Ненцы* [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: http://finnougricworld/samod/samogedi?fbclid=IwAR3cEqUToM_RyCjbCg_Y52262mTK7LmAuhnmKH yX_z1_XU8N9MHTeeKRdGY

⁴⁴ *Ненец — настоящий человек* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.echosevera.ru/2020/12/01/5fc5e396eac9127559220023.html>

30 minut a vyhrála zde sovětská armáda. Desítky až stovky Chantů a Něnců byla pozatýkána a uvězněna. Většina z nich se už do své rodné oblasti nikdy nevrátila a přeživší obyvatelstvo bylo podřízeno režimu. V tomto období také došlo k nárůstu alkoholismu mezi Něnci.⁴⁵

Během druhé světové války Něnci společně se svými soby sloužili jako vojáci, dopravní přeprava a zásobování. Na Stalinův příkaz bylo na Karelskou frontu posláno 10 tisíc sobů, 6 tisíc Něnců řídící sobí spřežení a 2 tisíce saní a byla připojena k dalším 12 lyžařským praporům a společně odráželi nepřátele v podobě Finů a Němců ze severu. Výhodou Něnců bylo, že znají arktické prostředí. I proto byli společně s Čukči a Sámy na frontě vysoce ceněni. Také se projeví jako vynikající jezdcí, střelci a stateční bojovníci. Jako příklad můžeme uvést 27letého Jakova Khatanzeiského, který zneškodnil kulometem až 30 tisíc Němců a za svoji statečnost byl oceněn vojenskou medailí Za zásluhy.

Sobí prapory sehrály v roce 1944 významnou roli při osvobození Karélie a Murmanské oblasti. Řada historiků je přesvědčena, že právě díky těmto brigádám byla karelská fronta po celou dobu války téměř nezměněna.⁴⁶

3.2 JAZYK

Něnci se řadí k tzv. samojedským národům. Jedná se o jazykově, etnicky a kulturně uskupené kmeny, které mají k sobě velice blízko. Samojedský jazyk patří k uralské jazykové rodině, již hovoří zhruba 30 tisíc obyvatel Sibíře. Tento jazyk vyšel z původního prasamojedského jazyka a okolo 1. stol. po Kr. se vydělil na samojedské jazyky severní a jižní. Něnecký jazyk patří k severní skupině.

Jak již bylo zmíněno, něnecký jazyk patří k uralské jazykové rodině a jedná se o nejrozšířenější skupinou severní samojedské podskupiny. Něnečtina se dělí na dva dialekty – tundrovou a lesní. Rozdíl mezi těmito dialekty je ve slovní zásobě a fonetice. Tundrovým dialektem hovoří téměř všichni Něnci a lesní dialekt je spíše ojedinělý.⁴⁷

⁴⁵LEETE, Art. *Kazymskaja vojna: vosstanije chantov i lesnych nencev protiv sovetskoj vlasti*. Tartu: Kafedra ètnologii Tartuskogo Universiteta, 2004. s 267–268. ISBN 9985-4-0431-9.

⁴⁶*Ненец — настоящий человек* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.echosevera.ru/2020/12/01/5fc5e396eac9127559220023.html>

⁴⁷*Samojedské jazyky* [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Samojedsk%C3%A9_jazyky

3.3 ZKOUMÁNÍ NĚNECKÉHO JAZYKA

První, kdo se začal zabývat něneckým jazykem, byl Philip Johan von Strahlenberg.⁴⁸ Strahlenberg svým badáním došel k poznání, že ugrofinské a samojedské jazyky jsou si blízké. O první vytvoření gramatiky něnečtiny se pokusil misionář Johann Severin Vater v roce 1767. Ovšem nebyl příliš úspěšný, jelikož gramatiku vytvořil na jedné legendě, která nebyla příliš dostačující. Zdařilejší byl finský filolog Matthias Alexander Castrén⁴⁹, zabývající se ugrofinskými národy. Posmrtně byla vydána v roce 1854 jeho gramatika samojedských jazyků („*Grammatik der samojedischen Sprachen*“) a o rok později i slovník („*Wörterverzeichnis aus den samojedischen Sprachen*“). Na výše uvedená díla také navázal Toivo Lehtisalo.⁵⁰ Na popud těchto úspěšných vydání byl v roce 1930 založen v tehdejšímu Leningradu založen „Institut severských národů“ (*Институт Народов Севера*), který se zabývá menšinovými etniky z polárních oblastí a ze Sibíře.

3.4 PÍSMO A LITERATURA

Po celá staletí Něnci zapisovali písmo v piktogramech. Až ruští misionáři začali usilovat, aby písmo bylo zapisováno, nikoliv kresleno. První psané texty se objevily v 30. letech 19. století, kdy náboženské texty vydával představený ortodoxního kláštera Venjamin Smirnov. Na pokraji 19. století byl vydán první slabikář. Něnečtina, jako spisovný jazyk, se ustálila až v roce 1932, pomocí středního dialektu, který používal latinu. Následně byl vydán slabikář, který nesl název „*Nový svět*“, čítanka, aritmetika a školní slovníky. O pět let později se písmo začalo převádět do azbuky. V témže roce byl vydán přehled gramatiky, jehož autorem byl Sergej Prokofjev. V dnešní době se především vydává něnecká krásná literatura. Mezi nejznámější autory tohoto žánru patří Tyko Vylka⁵¹, Ivan Istomin⁵², Leonid Lapcui⁵³ nebo Vassilij Ledkov⁵⁴. Taktéž jsou vydávány něnecké noviny „*Červený sever*“ (*Nyjaryjana Ngyrm*), které vychází ve městě Salechard.⁵⁵

⁴⁸ Strahlenberg – švédský důstojník (1676–1747) zabývající se kartografií Ruska. Rovněž se zabýval jazyky a zvyky různých etnických skupin (Krymští Tataři, Uzbekové...).

https://en.wikipedia.org/wiki/Philip_Johan_von_Strahlenberg

⁴⁹ Žijící v letech 1813–1852. https://cs.wikipedia.org/wiki/Matthias_Alexander_Castr%C3%A9n

⁵⁰ Významný finský profesor, jazykovědec a etnograf (1887 – 1962).

https://fi.wikipedia.org/wiki/Toivo_Lehtisalo

⁵¹ Žijící v letech 1886–1960. *Něnečtina* [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bne%C4%8Dtin>

⁵² Žijící v letech 1917–1988. Tamtéž.

⁵³ Narozen r. 1932. Tamtéž.

⁵⁴ Narozen r. 1933. Tamtéž.

⁵⁵ *Něnečtina* [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bne%C4%8Dtin>

Shrneme-li stručně výše uvedené, původ indiánů Sibiře není zcela zřejmý, existují pouze domněnky. Za nejpravděpodobnější hypotézu lze považovat tvrzení profesora Černyak, že Něnci přišli z jihovýchodní Asie. Oprávněnost hypotézy lze spatřovat v mongoloidním vzhledu etnika. Později se měli Něnci mísit s kmenem Sichirtů, což mohou dokazovat i něnecké pověsti.

Historie etnika je pestrá, do 15. století byl kmen nezávislý, ale poté byl podmaněn Moskevským knížectvím. Následovala kolonizace a otevření se obchodním stykům s Rusy. Něnce lze charakterizovat jako hrdé, silné a bojové etnikum, což dokládají některé události spojené s nuceným odváděním daní ruskému carovi. Něnci na důkaz nespokojenosti zapalovali pevnosti, vybudované carem na území Sibiře; vybojovali si rovněž vlastní hranici, platnou do dnešních dnů, poté, co vyhnali Ence k řece Jenisej. Po bolševickém převratu a nastolení sovětské diktatury Něnci společně s Chanty odmítali podmanění se Sovětskému svazu a přijetí jejich podmínek, což vedlo ke střetům mezi vojáky Rudé armády a povstalci. Z historie je známo, že byli spojenci při nejtvrdší bitvě na řece Kazym poraženi a tvrdě potrestáni. Jsou rovněž doložené případy, kdy se Něnci společně s Chanty osvědčili během druhé světové války jako skvělí střelci a stateční bojovníci.

Něnci mají vlastní písmo a jazyk, který se vyčlenil z prasamojedského jazyka. Z tohoto prajazyka vznikly v 1. stol. severní a jižní samojedské jazyky. Něnecký jazyk je součástí severních samojedských jazyků. V něnecktině existují dva dialekty. Převážná většina něneckých obyvatel tundry mluví tundrovým dialektem, méně jich hovoří dialektem lesním. Oba dialekty se liší slovní zásobou i fonetikou.

Něnecký jazyk se stal předmětem zkoumání etnografů a jazykovědců. Například Philip Johan von Strahlenberg vyvodil svým bádáním závěr, že ugrofinské a samojedské jazyky jsou si blízké. Johann Severin Vater se pokusil o vytvoření gramatiky něnecktiny, jeho dílo nebylo příliš úspěšné, ale na jeho myšlenky navázal Matthias Alexander Castrén, který vytvořil gramatiku samojedských jazyků a také slovník. Díky těmto badatelům byl roku 1930 otevřen „Institut severských národů“, zkoumající menšinová etnika, žijící v polárních oblastech a na Sibiři.

Něnecké písmo bylo zaznamenáváno pomocí piktogramů. Až s příchodem ruských misionářů bylo písmo zapisováno, nikoliv kresleno. První texty, psané v něnecktině, se začaly vydávat až ve 30. letech 19. století. Jednalo se především o náboženské texty. Něnecký spisovný jazyk se ustálil až v roce 1932, byly vydány první slabikář a gramatika. Dnes je vydávána především něnecká krásná literatura a něnecké noviny.

4 ŽIVOTNÍ STYL NĚNCŮ

4.1 BYDLENÍ

Něnci vedou kočovný život, proto jsou jejich příbytky jednoduché, ale zato účelné. Na jaře a na podzim zůstávají Něnci na stejném místě pouze pár týdnů, ale během léta a zimy přebývají na témže místě delší čas. Budování obydlí je dominantou něneckých žen, které jsou schopné svůj příbytek postavit s pomocí dalších žen během několika hodin. Ženy staví tzv. „čumy“ (*чумы*)⁵⁶, které připomínají indiánská týpí. Jedná se o stan, jehož konstrukci tvoří dlouhé dřevěné kůly postavené ve tvaru jehlanu. Pomyslný jehlan je potažen sobí kůží. Ve špici nesmí chybět otvor pro odvod kouře. Uvnitř po obvodu obydlí jsou rozmístěna lůžka, jejichž spodní část je tvořena smrkovými větvemi, které představují určitou izolační vrstvu. Na větvích je položena sobí kůže, která dělá postel nejen pohodlnější, ale také poskytuje teplo nocležníkům.⁵⁷

4.2 OBLEČENÍ

Starost o oblečení byla vždy doménou žen. Zejména v letních měsících šily oděv a obuv pro celou svoji rodinu. Nové oblečení se šije přibližně každé dva roky, boty se opotřebovávají rychleji, proto je zapotřebí je vyrábět častěji. Oděv Něnců se vyvíjel celá staletí, musel vyhovovat především těžkým přírodním podmínkám. Současný tradiční oděv, tak jak ho vidáme u současných Něnců, se vyvinul až v 19. století.

Původní oblečení bylo volné, ženy nosily rozepnuté kožichy a muži si rovněž oblékali volné kožichy zvané *малица*. Kožichy si Něnci vyráběli ze sobích kůží. Od 19. století je součástí *малица* i kapuce. Dříve se šila pokrývka hlavy zvlášť.

Pánský oděv byl tvořen třemi částmi, zakrývajícími celý povrch těla včetně nohou. Byla to již zmíněný kožich – „málica“ (*малица*)⁵⁸, teplé punčochy vyrobené z kožešiny a teplá obuv. *Малица* představovala vrchní oděv ze sobí kůže, přičemž kožešina byla obrácena dovnitř. K rukávům byly ještě přišity kožešinové rukavice, které bránily pronikání studeného vzduchu do rukávů.

Přes kožich se oblékala karmínově červená košile ze sukna, která sloužila k ochraně *малицы* před znečištěním a vlhkostí. Při silných mrazech se přes kožich ještě oblékal tzv. „sóvik“ (*совик*), což byl jakýsi plášť s kapucí, ale s kožešinou na vnější straně. Kožich se

⁵⁶Příloha č. 5, str. III.

⁵⁷*Ненцы в 17 веке быта и традиции*. [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://sevded.ru/koridor-i-prihozhaya/nency-v-17-veke-obychai-i-tradicii-narod-nency-zanyatiya-i/>

⁵⁸Příloha č. 6, str. III.

nosil přepásaný opaskem ze sobí kůže. Na opasek se následně zavěšoval nůž v pochvě, brousek, troudek, křesadlo a později také střelivo do zbraně.

Ženský kožich tzv. „pánica“ (*паница*)⁵⁹ měl vepředu rozparek a šil se ze dvou vrstev sobí kůže. Kolem krku se přišival límec z polární lišky nebo z lišky obecné. Na bocích kožichu bylo našito sedm párů kožených řemíků. Slavnostní kožichy (*паница*)⁶⁰ se zdobily barevnými kožešinami, které byly poskládány do mozaiky. Ke kožichu ženy také nosily na hlavách kožešinové čepice s dlouhými týlními částmi, které chránily šíji před mrazem. K čepici byly také připevněné kovové ozdoby, které měly ženu ochránit před zlými duchy. Kovové části měly rovněž praktické využití – sloužily i jako jakési malé závaží, zabraňující odfouknutí čepice z hlavy.⁶¹ Pod kožich si ženy oblékaly zateplené kalhoty a kožešinové boty. Později něnecké ženy začaly pod vlivem ruské kultury nosit na hlavách šátky.

Dětem byly vyráběny dvouvrstvé kožešinové kombinézy s kapucemi a k nohavicím byly přišity zároveň boty. Tento typ oblečení nosily děti do svých 4–5 let, starší děti se oblékaly jako dospělí.⁶²

4.3 DOPRAVA

Něnci vzhledem k přírodním podmínkám, ve kterých žijí, používají jako dopravní prostředek saně „nárty“ (*нарты*). V něneckém jazyce se pro saně vyskytuje název „chan“ (*хан*).⁶³ Tyto saně mají úzký, dlouhý tvar a jsou vyráběny ze smrkového nebo březového dřeva. Saně jsou taženy obvykle šesti soby, kteří si zvykají na zapřažení již od útlého věku. Nejstatnější sobi mohou uběhnout za den až 300km.

Sobi jsou řízeni otěžemi a bidlem s kostěným nebo také s železným hrotem, dosahujícím délky až 5m. Samotný postroj je zdoben štrápci a zvonky. Nutno podotknout, že se liší saně pracovní od saní pro soukromé účely. Ty pracovní mají lehčí konstrukci a do postrojů jsou zapřaháni pouze dva sobi.⁶⁴

⁵⁹Příloha č. 7, str. IV.

⁶⁰Тёж ягушка - fem. – používá se v tundrovém dialektu, пан, mask. – synonymum k паница – typické pro dialekt lesních Něnců. Dostupné z: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=23306527>

⁶¹Příloha č. 8, str. IV.

⁶²Традиционная одежда ненцев [online]. [cit. 2020-10-06]. Dostupné z: <http://ethnic.ru/wow/traditsionnaya-odezhda-nensev.html>

⁶³Příloha č. 9, str. V.

⁶⁴В нарты – с левой стороны [online]. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://nazaccent.ru/content/26343-starozhily-rossijskoj-arktiki.html>

Rozlišují se rovněž saně určené pro ženy a pro muže. Ženské saně se v něneckém jazyce nazývají *he' xan* a pro mužské saně se setkáváme s názvem *xacava' xan*.⁶⁵ Používání saní má rovněž určitá pravidla, například muži mají své místo v jejich zadní části, odkud korigují soby. Ženy a děti mají své místo vepředu a po stranách.⁶⁶

4.4 JÍDELNÍČEK

Již po staletí tvořilo sobí maso nepostradatelnou složku jídelníčku Něnců. Lov sobů byl považován za malý svátek a lovilo se během zimního období, tedy od poloviny srpna do května. Hlavní úlohou mužů bylo ulovit zvěř a ženy se zabývaly jejím zpracováním. Kůže se využívala pro zhotovení oděvu a také pro bydlení a zbytek byl určen ke konzumaci. Během podzimních měsíců, kdy bývá lov velice zdařilý a bývá rovněž nadbytek masa, něnecké ženy konzervují maso pod zmrzlou půdou. V případě potřeby půdu odkryjí a maso dále upravují k jídlu. Dalším způsobem, jak uchovat maso, se používá jeho sušení nad ohněm či na slunci a také jeho prosolování. Jí se nejen maso, ale také parohy. Odříznuté měkké konce rohů Něnci vhazují do ohně, nechají ožehnout vlnu a opálené rohy poté vychutnávají jakou křupavou pochoutku. V zimě Něnci rovněž loví koroptve.

Během jarních měsíců pro obživu vždy posloužili ptáci, především husy, kachny, potáplice, chaluhy a sněžné sovy. Něnci nelovili pouze racky, jelikož je považovali za posvátné. Ptáky nejdříve oškubali, vyvrhli, naporcovali a vařili je v kotli. Po uvaření maso vyjmuli a vývar zahušťovali moukou. Něnci podle ruských zvyků jedli nejdříve vývar a následně uvařené maso. Na jaře se obvykle sbírala husí vejce. Je zajímavé, že Něnci nikdy nekonzumovali syrová vejce, protože to považovali za hřích. Husí maso se taktéž sušilo. Něnci se výjimečně živili i medvědí masem, ale nebyvalo to příliš často, protože medvěd byl považován za posvátného. Ženám bylo zakázáno jíst některé části masa.

Z mořských živočichů se lovili tuleni a mroži. Nejčastěji se z nich využíval tuk. Po odstranění kůže byla odstraněna také vrstva tuku, ten používali pro osobní potřeby. Tulení maso se obvykle jedlo lehce namočené ve vodě. Další složkou jídelníčku byly vždy ryby. Konzumovaly se čerstvé, syrové a pro lepší chuť se také máčely do slané vody. Ryby se lovily po celý rok a rybí maso se uchovávalo v zamrzlé půdě. Usušené maso se také někdy smažilo na tuku a Něnci k němu přikusovali obilné placky. Přepálený tuk byl považován za

⁶⁵Традиционное хозяйство [online]. [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: https://libraries-yanao.ru/elektronnye-resursy/bazi/?ELEMENT_ID=3592

⁶⁶В нарты – с левой стороны [online]. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://nazaccent.ru/content/26343-starozhily-rossijskoj-arktiki.html>

pochoutku, namáčeli do něj pečivo. Za delikatesu byl považován také kaviár, avšak strávníci dávali přednost kaviáru z jezerních ryb před mořskými.

Něnci si také pekli vlastní, nekvašený chléb. Vodu smíchali s moukou, prohnětlí a následně vyváleli do tvaru jakési dlouhé nudle, kterou namotávali na klacek. Konce nudle zastrčili dospod, chleba upekli a po sundání z klacku výrobek oválný tvar s otvorem uprostřed.

Z rostlinné potravy Něnci především požívali různé plody jako maliny, moruše, či brusinky a na zimu uchovávali lesní plody.

K pití si Něnci nejčastěji dopřávali čaj, který připravovali podle ruské tradice a pili ho třikrát denně. Dále pastevci popíjeli mléko. Mléčné výrobky byly vždy unikátní pochoutkou, kterou získávali při styku s Rusy. Jen málo lidí si mohlo mléčné potraviny dovolit vzhledem k tomu, že se jednalo o drahé produkty. Ruští obchodníci rovněž dováželi do tundry cukr, obiloviny či olej.

Děti ve věku do roka a půl byly výlučně krmeny mateřským mlékem, děti byly také příležitostně přikrmovány kouskem přežvýkaného masa. V mnohých rodinách byly děti kojeny i do pěti let.⁶⁷

Jídelníček současných Něnců se po staletí příliš nezměnil. Dodnes dominuje jako hlavní složka potravy maso, zejména rybí a sobí, vychutnávají si pochoutku z pečených rohů mladých sobů a k tomu přikusují tradiční chléb. Něnci však nezařazují do svého jídelníčku houby, protože si domnívají, že je to potrava výhradně pro soby.⁶⁸

Na konci léta sbírají ženy a děti léčivé byliny a plody,⁶⁹ které poté zpracovávají a využívají. Oblíbenou a velmi účinnou rostlinou je „jaranz bagúlnik“ (*яранзь – багульник*), ze které připravuje odvar a ten následně slouží při hygieně a jako dezinfekce. Rovněž se odvar používá jako šampon, který dodává vlasům sílu a zbavuje jich lupů. Odvary z listů moruší a brusinek slouží proti nachlazení.⁷⁰

---

⁶⁷Něnci [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z:

<https://svastour.ru/articles/puteshestviya/rossiya/sibir/nentsy.html>

⁶⁸Ненцы в 17 векеобычаи и традиции. [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://sevded.ru/koridor-i-prihozhaya/nency-v-17-veke-obychai-i-tradicii-narod-nency-zanyatiya-i/>

⁶⁹Куропачья ножка, цветки и листья лэморнгодя – княженики или воробьиной ягодки, ярасяй.

Něnci [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z:

<https://svastour.ru/articles/puteshestviya/rossiya/sibir/nentsy.html>

⁷⁰Něnci [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z:

<https://svastour.ru/articles/puteshestviya/rossiya/sibir/nentsy.html>

4.5 VÍRA

Náboženství Něnců bylo polyteistické, věřili v existenci duší a bytostí. Domnívali se, že jejich okolí má své bohy – veškeré stromy, jezera, moře, přírodní úkazy... Také věřili, že lidský osud je v rukou hodných bohů. Neúspěchy, zlo, nemoci měli v rukou zlí bohové.

Podle mytologie Něnců je Vesmír složen ze tří částí. První část, tzv. Horní svět se nachází nad zemí a je tvořen sedmi nebesy, která obývají božské bytosti. Další část tvoří tzv. Střední svět, což označuje Zemi a mimo lidí, které na planetě žijí, zde pobývají i duchové, kteří jsou pány všeho, co člověka obklopuje. Dolní svět tvoří poslední část Vesmíru. Jako v Horním světě, tak ve Spodním světě se nachází sedmero nebes, které také obývají božské bytosti, ovšem ty jsou zlé a posílají na lidi veškeré zlo, neúspěchy, nemoci a smrt.

Za tvůrce všeho živého na zemi byl považován bůh „Num“ (*Нум*). *Нум* měl manželku, která se jmenovala „JaMjuňja“ (*Я' Мюня*) a syny. Každý rok se stvořiteli *Нумы* nosily oběti v podobě soba. Sob byl obětován vždy na vyvýšeném místě, aby byl blíže k bohům a následně bylo maso snědono a na kůl byla napíchnuta hlava soba, která byla orientována směrem na východ.

Dolnímu světu panoval jeden ze synů *Нума*, který se jmenoval „Nga“ (*Нга*) a byl bohem podsvětí, kam se posílaly po smrti mrtvé duše. Duše, které patřily hříšníkům, byly poslány do podsvětí a odsouzeny k věčnému a bezradnému bloudění v říši *Нга*. Taktéž se věřilo, že *Нга* loví lidské duše na zemi. Pokud *Нга* někoho ulovil, jeho duši požíral a tělo pomalu umíralo.

Dolní svět kromě *Нга* obývali i zlí duchové. Jedním z nich byl „Chabčaminréna“ (*Хабчаминрена*), který lidem přinášel nemoci. Dalším byl „Medna“ (*Медна*), který lidem a zvířatům způsoboval utrpení. *Инуцяда* zbavoval lidi rozumu, podobně jako *Хансосяда*. A v podsvětí žil také *Мал' тэηга*, stvoření, které mělo pouze čich. Pokud Něnci chtěli zlým duchům obětovat, museli rozčtvrtit sobí žaludek na sedm kusů.

Zemi, tedy Střední svět, střežili dva patroni „JaNěbja“ (*Я Небя*), nebo-li matka Země, která pobízela lidi k dobrým skutkům a „Parnyne“ (*Парныне*) – hříšnice, která nabádala k hříchům. Přírodní živly ovládali duchové. Vítr ovládal mytický pták „Minlej“ (*Минлей*), který měl celkem sedm párů křídel, hrom tvořil saně, na kterých jeli synové severu bojovat na jih, aby mu vzali dceru. Blesk značil posvátný oheň, konkrétně jiskry, které létaly zpod saní, na kterých jezdili v Horním světě. Duha představovala pruhy na

oblečení nejvyššího boha *Хума* a sněžná bouře představovala stařenu s dlouhými šedivými vlasy.

I na zemi se našli duchové s kladnými vlastnostmi. „Илебямпертя“ (*Илебямпэртя*) byl chovatelem stád sobů, daroval lidem zvířata a kůže z nich. Duchu *Идерву* patřila veškerá voda na Zemi a „Jachajerv“ (*Яха'ерв*) vlastnil určitou řeku. „Siivminěrv“ (*Сиивминэрев*) byl považován za pána větru a „Тыхада“ (*Ты' хада*) za paní ohně.⁷¹

S náboženstvím Něnců jsou spojováni tzv. *idoly*.⁷² Jedná se o dřevěné modly, které se vyřezávaly ze dřeva, obvykle z modřínu, ale také se mohlo jednat o vztyčené malé kameny. Nejčastěji měly podobu lidské tváře nebo zvířete. K těmto idolům se Něnci obracejí, aby měli úspěšný lov, štěstí v životě, ale i při nemoci, kdy se modlí za uzdravení.

73

Dnešní víra Něnců je ovlivněna pravoslavím a to nejvíce u západních Něnců. Nejčastěji dochází k tomu, že nejvyšší bůh *Хум* často splývá s křesťanským Bohem.⁷⁴

4.5.1 ŠAMANISMUS

Tak jako ostatní etnika Sibíře, tak i převážná většina Něnců vyznává šamanismus. Slovo *šaman* začali jako první používat Evenkové. Ovšem nejedná se v pravém smyslu o náboženství, ale spíše určitý způsob víry. Šamanismus zahrnuje především různé rituály, kdy šaman využívá muže či ženu jako prostředníka k vykonání určitého obřadu. Během obřadu uvede člověka do transu a pomocí něho šaman komunikuje s hodnými nebo zlými duchy a snaží se je přimět, aby konali tak, jak si přeje.

Nejčastěji svůj vliv používá k věštbě, léčení, ale také zachovává harmonické stavy mezi lidmi nebo přírodními silami. K navození nevědomého stavu využívá šaman různé prostředky jako například bubnování, halucinogenní rostliny nebo plody, či vlastní koncentraci. Šamani svou schopnost můžou buď zdědit po svých předcích, anebo postupně během života získat. Někdy bývá šaman mylně označován za vůdce kmene, ovšem není tomu tak. Může působit vedle sebe několik šamanů a každý může mít odlišnou specializaci.⁷⁵

⁷¹*Něnci* [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z:

<https://svastour.ru/articles/puteshestviya/rossiya/sibir/nentsy.html>

⁷² Příloha č. 10, str. V.

⁷³*Ненецкие идолы* [online]. [cit. 2020-09-25]. Dostupné z: <http://www.visitnao.ru/nenetskiy-okrug/kultura-i-traditsii/nenetskie-idoly/>

⁷⁴PIVODA, Ondřej, ed. *Liščí žena: mýty a legendy sibiřských národů*. Překlad Ondřej Pivoda. V Praze: Dauphin, 2018. s. 169. Ethnos. ISBN 978-80-7272-962-3.

⁷⁵*Doma na Sibíři*. Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur. Praha. Výstava konaná ve dnech 6. 3. 2020 – 27. 6. 2021.

Obdobou šamanů u Něnců jsou jim velmi podobní *tadibyové*, kteří jsou od šamanů k rozeznání podle čapky a také někdy mývají u sebe rituální bubínek. *Tadibyové* komunikují s velkými duchy pomocí prostředníka, kterým bývá nejčastěji orel či divoká husa. *Tadibyové* jsou velmi pověřiví, a tak například mají zakázáno obcházet obydlí, lidi nebo zvířata proti směru chodu Slunce.⁷⁶

4.5.2 OBŘADY A RITUÁLY

Obřady a rituály tvořily důležitou část života Něnců. Pomáhaly jim k úspěšnému lovu, bourání masa, při přesunu z jednoho místa tábořiště ke druhému, zajištění zdraví, plodnosti či komunikaci s hodnými duchy. Oběti měly podobu zvířecího masa, mléka, loje nebo kůže, které se zakopávaly do země, vhadzovaly se do ohniště nebo do vody. Velkolepost obřadu záležela na majetkových poměrech určité rodiny, u které se obřad vykonával. Zámožné rodiny mohly při obřadu obětovat i desítky sobů. Rituály byly doplňovány zvukovými projevy šamana, tancem, bubnováním nebo zařikáváním.⁷⁷

4.5.3 POHŘEB

Něnci věřili, že pozemský život se odrazí i v posmrtném životě – tak jak žil člověk, tak bude žít i po smrti. Než člověk zemřel, mělo přicházet několik znamení, které předzvěstují brzký skon člověka. Například se to projevovalo tím, že do *čumu* vletěl pták či se vplazil had. Dále také tím, když na člověku mohly být zpozorovány neočekávané pohyby (záškuby víčka) či změna mimiky, anebo také i praskání ohně. Aby Něnci smrt člověka oddálili, prováděli speciální obřady a rituály.

Pokud člověk zemřel, Něnci nebožtíka pohřbívali co nejdříve, obvykle den po jeho skonu. Tělo bylo položeno do rakve, ta ale nebyla nikdy předem připravována. Až po posledním vydechnutí šli příbuzní pro dřevo a opracovávaly ho tak, aby mohla vzniknout rakev. Její přípravu doprovázely oběti sobů.

Až s přijetím křesťanství začali Něnci své zemřelé omývat. Pohřbívali je tak, jak skonali, tedy i ve stejném oblečení. Někdy na nebožtíka navlékli veškeré oblečení, které za svůj život vlastnil. Poté tělo zabalili do sobí kůže a vynesli ho protrženým otvorem v *čumu*, naproti místu, kde dotyčný zemřel.

Tělo položili na sáně a svázali lany a na pravou stranu saní upevnili zvonek. Ještě než se smuteční průvod vydal na hřbitov, pozůstalí otočili *čum* proti slunci a třikrát po

⁷⁶PIVODA, Ondřej, ed. *Liščí žena: mýty a legendy sibiřských národů*. Překlad Ondřej Pivoda. V Praze: Dauphin, 2018. s. 169–170. Ethnos. ISBN 978-80-7272-962-3.

⁷⁷*Doma na Sibiři*. Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur. Praha. Výstava konaná ve dnech 6. 3. 2020 – 27. 6. 2021.

směru hodinových ručiček kolem *čumu* prohnali soby, aby ochránili svůj život před duchy smrti a duchem zesnulého. Následoval obřad očištění a výprava na hřbitov. Během průvodu nikdo nesměl sedět nebo stát na saních.

Hřbitov byl obvykle postaven na kopci nebo na břehu řeky, ale především blízko svého klanu. Jakmile dorazil průvod na hřbitov, pozůstalí začali sestavovat rakev do podoby obdélníkového půdorysu. V čele rakve byly přibity dvě svislé desky spojené příčnou latí, na kterou byly zavěšeny zvonky či jiné kovové předměty. Zesnulý byl položen do rakve, hlavou na západ, tam, kde zapadá slunce. Do rakve mu také byly položeny nástroje a zbraně, které během svého života využíval, a které by mohl nadále využívat v posmrtném životě.

Tradiční hroby zesnulých Něnců bývaly zpravidla nad zemí, jelikož zmrzlá půda neumožňovala pochovávat nebožtíky hluboko pod zem. Poté byl hrob pokryt klestím a rozbitými saněmi nebožtíka. Dalším způsobem pohřbívání byl “pohřeb vzdušným způsobem“, který se praktikoval především u zemřelých dětí. Dětské tělo bylo obmotáno látkou a zavěšeno na větev stromu či vloženo do dutiny stromu.

U Něnců neexistoval zvláštní den, kdy by si na zesnulé zavzpomínali, ale hrob navštěvovali, kdy se jim zachtělo, nebo když kolem něj procházeli. Pokud se někomu z rodiny o zesnulém zdálo, potom mu druhý den ráno přinesl oběť v podobě soba. Uvařené maso nechali několik minut blízko hrobu, aby se mrtvý mohl nadýchat vůně masa.

O hroby Něnci příliš dlouho nepečovali, nebylo to zvykem. Bylo to proto, aby si mrtvého nepřipomínali a vyhýbali se všemu, co s ním souviselo. To by se pak jednalo o špatné znamení a mohlo by to vést k dalšímu úmrtí a narušení pokojného života.

U lesních Něnců vytvářeli šamani posmrtný obraz tzv. „ngytyrmu“ (*нгытырму*). Po sedmi letech od úmrtí člověka vyráběli ze dřeva panenku, která se měla podobat zemřelému. K její výrobě využívali část již za tu dobu rozbitých saní z hrobu nebožtíka. Ze dřeva vyřezávali posmrtný obraz zesnulého, oblékali mu oděv nebožtíka. Poté se ženy několik let a někdy i v dalších generacích staraly o dřevěnou napodobeninu nebožtíka, jako by byl živý. Oblékaly ji, nechávaly sedat u stolu či ukládaly do postele a po několika letech ji pohřbily do samostatného hrobu.⁷⁸

⁷⁸Погребальные обряды народов России: Ненцы [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: <https://ritual.ru/poleznaya-informacia/articles/pogrebalnye-obryady-narodov-rossii-nentsy/>

4.5.4 SVATBA

Radostná událost nebyla u Něnců tak jednoduchá, jak by se na první pohled zdálo. Něncům bylo zakázáno uzavírat manželský svazek s příbuznými téhož rodu. Když nadešel čas, kdy se v rodině měl někdo vdávat či ženit, rodiče nevěsty a ženicha dlouho objasňovali svoje rodinné vztahy, aby nedošlo k porušení tradiční svatby. Pokud snoubenci nebyli rodově příbuzní, mohli rodiče ženicha poslat k nevěstě "dohazovače". Obvykle jím byl někdo chytrý, pohotový, člověk, který uměl vyjednávat. "Dohazovač" musel především vyjednávat, protože s otcem nevěsty měl domluvit cenu výkupného nevěsty. Cena výkupného se vyjednávala neobvyklou metodou. Otec nevěsty vzal do ruky dlouho tyč a dělal do ní zářezy, jejichž počet symbolizoval cenu výkupného. Pokud nebyl vyslanec ženicha spokojen s cenou, otec nevěsty odřezával nožem zářezy na tyči. Jakmile byl "dohazovač" spokojený s cenou, tyč se zlomila na dvě poloviny. Jednu polovinu si do konání svatby nechala nevěsta a druhou polovinu ženich. Teprve potom byl stanoven přesný den svatby a začaly se chystat přípravy, především se šily svatební šaty nevěsty. Dnes se tyto tradice již nedodržují. Z tradičních svatebních příprav se dochovaly, ale ne vždy, šití čelenky z perliček pro nevěstu a červené košile pro ženicha.

Jedna tradice se však stále dodržuje, a to obřad v *čumu*, který představuje symbol celého vesmíru, a proto se zde konají všechny obřady. Jelikož se *čum* považuje za posvátné místo, je nutné před vstupem do něho provést obřad ohněm. Než vstoupí snoubenci do *čumu*, zapálí se oheň a ženich s nevěstou ho postupně překračují. Poté, až jsou ženich s nevěstou v *čumu*, žena rozdělá oheň a v ten moment se nevěsta stává zákonnou manželkou ženicha. Udržování ohně se stává posvátnou povinností manželky. Nakonec si novomanželé, včetně svatebčanů sednou společně ke stolu a tím začíná svatební hostina. Sled jídel je přesně daný a nesmí se měnit. Hlavním chodem je polévka připravená ze sobů. Maso je vždy čerstvé, protože se sobi poráží těsně před přípravou polévky.

Alkohol byl dříve na svatbách zakázán, protože Něnci považovali alkohol za svého nepřítele. Zastávali názor, že alkoholik v rodině nemůže zajistit rodinu, ovšem dnes tomu tak není. Na svatbě se hraje a pořádá několik her. Jednou z her je skok na tzv. „argíž“ (*apzuu*). *Apzuu* představuje jakýsi "vláček", vytvořený z několika za sebou přivázaných saní. Saně spojené provazy jsou zapřahány za soby, ti je táhnou mezi svatebčany a ti na ně mají za úkol naskočit. Cílem hry je na saních vydržet co nejdelší dobu, také se nesmí zpřetrhat lana, které saně drží pohromadě. Pokud by se lano zpřetrhalo, jednalo by se o špatné znamení. Mezi další oblíbené svatební hry patří házení sekerou či lanem, skákání přes saně apod. Nevěsta a ženich by se her neměli zúčastňovat, měli by je

pozorovat zpozvdálí. Neměli by se také hrám smát, protože by jim to mohlo přinést v manželství neštěstí.⁷⁹

4.6 FOLKLÓR

Tradiční folklór Něnců představují mýty, mytologické příběhy, obětní modlitby, zařikávadla, rituály, šamanské písně, ale také eposy, lyrické písně a hádanky. Nejvýznamnějším žánrem severského národa jsou hrdinské eposy – „sjudbabc“ (*сюдбабы*) a „jarbabc“ (*ярбабы*). *Сюдбабы* vypráví o válkách o sobí stádo či majetek, o získání srdce budoucí manželky nebo o rodinných vztazích a *ярбабы* popisuje střety s jinými národy a následně oslavuje hrdinu.⁸⁰

Mýty a pověsti jsou další neodmyslitelnou složkou něneckého folklóru. V mýtech a pověstech se odrážely představy Něnců o pozemském životě, původu duchů či přírodě. V dnešní době Něnci příliš neznají své pověsti, zachovala se pouze jedna z nich, tzv. „Sichirtja“ (*Сихиртя*). *Сихиртя* byl kmen lidí, který přišel do tundry za polárním kruhem odkudsi ze zámoří. Byla pro ně charakteristická urostlá, podsaditá, avšak malá postava.⁸¹ Tito lidé měli světlé oči, lovili divoké soby a oblékali se do pestrého oblečení s kovovými přívěsky. Jednalo se o lid, který obýval severské území před tím, než se zde usadili Něnci. Jejich způsob života se výrazně lišil od něneckého – nechovali soby, ale naopak lovili jen divoké. V noci lovili zvěř a ryby, přes den spali. V některých legendách jsou *Сихиртя* popisováni jako strážci stříbra a zlata či jako kováři, pod kterými zůstávají na zemi i v podzemí kousky kovů a jejich obydlí, připomínající kopce připevněné železnými lany ke zmrzlé půdě. Jednoho dne se *Сихиртя* usídlili v jeskyních v podzemí, ve kterém mají podle legendy vlastní stádo mamutů a na zemský povrch vycházejí pouze v noci, nebo když je hustá mlha. Setkání s těmito lidmi přináší buď smutek anebo štěstí. Vypráví se, že byly případy, kdy se Něnci oženili s dívkami *Сихиртя* zároveň se také udává, že *Сихиртя* kradli děti, pokud si hrály za stmívání, mimo svůj *čum*, také lidem úmyslně škodili a děsili je.⁸²

K významným literárním žánrům tohoto národa patří pohádka. V pohádkách se odrážejí příběhy lidí, jejich způsob života, jejich sny a přání, postoj k dobru a zlu a také postoj k okolnímu světu. V pohádkách vystupují nadpřirozené bytosti jako božstva

⁷⁹ Свадебные обряды у ненцев [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: <https://kmns.ru/blog/2018/05/27/svadebnye-obrjady-u-nencev/>

⁸⁰ Фольклор [online]. [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: https://libraries-yanao.ru/elektronnye-resursy/bazi/?ELEMENT_ID=3592

⁸¹ Příloha č. 11, str. VI.

⁸² Мифы и легенды [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <http://www.visitnao.ru/nenetskiy-okrug/kultura-i-traditsii/mify-i-legendy/>

a duchové. Dalšími hlavními postavami v pohádkách jsou zvířata, nejčastěji to jsou medvěd, myš, liška, vrána či racek, zvířata jsou personifikována a žijí stejný život jako lidé. Tyto příběhy jsou Něnci označovány termíny „lachanako“ (лаханакo) a „vadako“ (вадакo). Lidé v raných počátcích národa neoddělovali svět živočichů a lidský život, proto se zachoval kult a uctívání zvířat, a tudíž jsou součástí folklóru.

Z ústní tradice se nejvíce přenášely z generací na generace hádanky, kterými se lidé bavili napříč všemi generacemi. Hádanky měly různou podobu, jejich zaměření bylo didaktické, poučné či zábavné.⁸³ Hlavními motivy byly živá i neživá příroda, zvyky, nadpřirozené jevy, hádanky o vlastní osobě, které zahrnovaly motiv domácnosti, domácích potřeb či obživy.

Zájem o něnecký folklór projevili v 19. století ruští sběratelé Sergej Prokofjev a Grigorij Verbov, kteří pracovali jako výzkumní pracovníci Ústavu národů severu. Dále se lidovou slovesností zabývali Natalja Terešenko a Anton Pyrerka, členové Jazykovědného ústavu Akademie věd SSSR v bývalém Leningradu a později i etnograf Boris Dolgich a folkloristka Zuzana Kuprijanova. V současné době se tímto tématem zabývá kandidátka historických nauk, Něnka, Elena Puškareva.⁸⁴

4.7 DĚTSKÉ HRAČKY

Tradiční národní hračkou malých Něnců je panenka „Nuchuko“ (Нухуко)⁸⁵. Výroba panenky souvisí s dlouholetou tradicí, kulturou a také s duchovními hodnotami tohoto severského národa. Jako základ panenky pro její hlavičku posloužil ptačí zobák, který se omotával látkou. Do mužské panenky se dává husí zobák a do ženské kachní. Pro panenky vyráběné dětem se používá zobák malých vodních ptáků. Důvodem, proč se používá ptačí zobák, je, že pták je propojen se zemí, vzduchem i vodou. Postupem času se tato panenka přeměnila i v osobní talisman a Něnci jsou přesvědčeni, že je chrání před zlými duchy.

Panenka nemá žádné končetiny a ani oči, jelikož Něnci věří, že by panenka mohla obživnout a odnést dětské duše. Poté, co se vytvoří základ panenky, obmotává se lichým počtem barevných stužek. Ženským panenkám se ještě přidělávají copánky z tkaniček a korálků. Panenky se velice podobají skutečným Něncům.

Již od raného věku se mladé dívky učí, jak správně stříhat a připravovat různé detaily pro zhotovení panenky, jak je sešívát a také je vhodně zdobit. Malé dívky takové

⁸³Didaktická aktivita č. 2 – Něnecké hádanky, str. 55.

⁸⁴Фольклор [online]. [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: https://libraries-yanao.ru/elektronnye-resursy/bazi/?ELEMENT_ID=3592

⁸⁵Příloha č. 12, str. VI.

zručnosti nejčastěji učí jejich matky či starší sestry, a tak se i připravují na roli budoucí hospodyňky. V průběhu let, kdy dívky nahromadí plno panenek, z nich tvoří rodiny. Dívky také svým panenkám vyrábějí z rybích kostí a březové kůry čluny, kuchyňské nádobí, dokonce i sobí farmu. Když dívka přichází do rodiny svého muže, bere s sebou i panenky, které pro ni celá léta dětství představovaly určitý základ i vzor rodiny. Později prostřednictvím svých panenek (*Hyxyko*) předávají národní tradici svým dětem.

Chlapci si naopak nejraději hrají se sobími parohy – berou je do rukou, postaví se za sebou do řady, běhají a představují si, že jsou sobí spřežení.⁸⁶

4.8 PASTEVECTVÍ SOBŮ

Sob je neodmyslitelnou součástí života kočovných Něnců již po několik staletí. Sob je vytrvalé, houževnaté zvíře, které se stejně jako Něnci dokázali přizpůsobit životu na Sibiři a slouží nejen jako dopravní prostředek, ale zužitkuje se jeho maso, rohy a kůže poslouží k výrobě obydlí a oděvů.

Chov sobů ani využití se od počátku příliš nezměnil, jen s modernizací doby v polovině minulého století se například zavedlo očkování sobů proti sněti slezinné, které probíhá dodnes pravidelně během června. Za vykonanou práci byli pastevci sobů i např. v 60. letech minulého století finančně odměňováni, byly rovněž zavedeny dotace na prodej sobího masa. To až na výjimky s rozpadem Sovětského svazu ustalo.

Tak jako se liší samotní Něnci svým způsobem života, tak se liší rovněž chov sobů. Existují dva způsoby lovu – tundrový a lesní. Pro lesní chov je typické malé stádo, napůl volné pasení sobů, dojení samic a způsob jízdy na sobech. Pro tundrový chov je charakteristický velký počet sobů ve stádě (500 až 6 000), dále také celoroční zapřahání sobů za saně, stejně tak i celoroční kontrola stáda, při kterém pomáhají i psi, a soustředování stáda během letních měsíců.

Tundroví pastevci jsou známí svou migrací, většina z nich nejprve kočuje na sever a následně na jih, tak jak migrovali jejich předci. Na jihu se zdržují v zimních měsících a na jaře, s příchodem oteplování migrují na sever. Nejhorší období pro tyto kočovníky je zimní období, kdy je kvůli sněhovým bouřím snížená viditelnost, sobi se pro všudypřítomný sníh špatně dostávají k potravě a také divoká zvěř, napadající soby, je pro ně velkou hrozbou.

Sobi se na počátku zimy volně rozprostřou na určitém území, večer se stahují do stáda, aby na ně nezaútočili predátoři. Večer přijíždějí ke stádu pastevci a dohlížejí na ně.

⁸⁶*Hyxyko* [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.i-igrushki.ru/igrushkapedia/nukhuko.html>

Mají zkušenosti s tím, že je třeba se stavět především na tu stranu, kde fouká vítr, aby zabránili zachycení pachu zvířat divokými šelmami. V zimě jsou sobi naháněni do lesů, které je chrání před již zmíněnými sněhovými bouřemi. Po zimě naopak pastevcí vyhánějí soby na vyvýšená místa, kde není tolik sněhu. Jako první při migraci stáda vyjíždí předem určený pastevec (v dnešní době i na sněžném skútru), který lokalizuje možné pastviny.

Zhruba během března se odděluje produktivní stádo od stáda neproduktivního. První skupina je tvořena samicemi, to jsou tzv. *váženky* – samice starší více než dva roky, potom teprve následuje zbytek stáda. Takto se postupuje kvůli zajištění klidné březosti samic. Samice se otelují v zimě a důležité pro zdraví mláďat je nejen klid samic, ale i kvalitní potrava matek. Na jaře se začíná objevovat další problém, kterým je bodavý hmyz, který neustále obtěžuje soby během pastvy. Záchranou jsou pastevcí, kteří objíždějí stádo a také psi. Aby zvířata na jaře po dlouhé zimě nabrala sílu, pastevcí je vyvádějí na čerstvé, nespávané pastviny. Budoucí sobí matky spásají potravu především proto, aby svým potomkům mohly předat kvalitní mléko, proto na se na jaře rodí mláďata. Po jejich narození se některá z mláďat odvádějí do teplejšího prostředí, do *čumu*. Jaro je také obdobím, kdy se sobi učí zvykat si na tažnou práci za saněmi, sobím jedincům se uřezávají mladé, ještě neztvrdlé parohy, které si využívají ve farmaceutickém průmyslu.

Ani v létě se pastevcí nepřestávají starat o své soby. Především přemísťují soby na nižší, rovné a větrné plochy pastvin, kde je méně otravného hmyzu a mohou ho snadněji odhánět, nejen sami svojí přítomností, ale také i vykuřováním hmyzu. V létě se také kočuje “nalehko“, bez *čumu*. Něnci své *čumy* nechávají na jednom místě, seberou si nezbytné věci a putují za svým stádem. Po nějaké době se vrací na místo, doplní zásoby a opět se vrací za stádem. Počátkem letních měsíců nechávají Něnci své věci na suchých a vyvýšených místech, pečlivě zabalené a migrují na sever. V zimních měsících, kdy se vrací zpět na jih, si své věci opět vyzvednou.

Podzimní měsíce představují neklidnější období, soby již neobtěžuje žádný hmyz, dopřávají si v klidu traviny, ale také na houby, které jsou velice oblíbenou složkou sobího jídelníčku. Na konci srpna jsou vybíráni tzv. *chory*, což jsou samci starší tří let, kteří jsou určeni ke krytí. Těm, kteří jsou vybráni, se pilují rohy, aby se během říje příliš neporanili. Dále se vybírají sobi, kteří budou tažní a ti, kteří se porazí pro maso. Obvykle se na porážku vybírají buď staří a nemocní sobi anebo naopak ti, kteří jsou silní, a bude z nich dobré maso.⁸⁷

⁸⁷*Pastevectví sobů v Jamaloněneckém autonomním okruhu* [online]. [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: https://studiaethnologicapragensia.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/3/2015/10/Petr_Kvicala_49-62.pdf

4.8.1 DEN PASTEVCŮ SOBŮ

Pro Něnce je významnou událostí Den pastevců sobů (*День оленевода*). Tento svátek se koná vždy na jaře, obvykle 1–2 dny, než se sobi vydávají na letní pastviny a je určen tradičnímu tundrovému obyvatelstvu, které i v současnosti zachovává přízeň svým předkům. Svátek se slaví po celém Něnecko-jamalském území, ve městech se nekoná v stejné dny. Svátku a oslav se zúčastňují muži, ženy i děti a soutěží se v mnoha disciplínách, které je možné rozdělit do dvou částí.

První část je kulturní, během které se odměňují nejlepší chovatelé sobů, ženy a děti jsou oceňovány za nejlepší oblečení, muži za nejlepší opasek (vše je vyrobené ze sobí kůže), soutěží se rovněž o nejlepší stádo sobů. V další sportovní části se utkávají muži v hodu lasem na dřevěný kůl, dále ve skoku přes saně, přetahování se o tyč, probíhá zápas mezi účastníky⁸⁸, běžecký závod na lyžích, ale také závod se sobím spřežením⁸⁹ a na sněžných skútrech.⁹⁰

Historie svátku sahá až 30. letech 20. století a dne 14. prosince 2007 byl tento svátek oficiálně zapsán do kalendáře jako svátek Jamalsko-něneckého okruhu. V současné době nemá svátek pevně stanovený termín oslav. Každý rok probíhají oslavy v jiný den v závislosti od města, kde se svátek slaví.⁹¹

4.9 LJUBA

Oblast severní Sibíře a severního polárního kruhu obývali v období pravěku mamuti, konkrétně mamut srstnatý. Díky přírodním podmínkám a bažinatého terénu se dodnes nacházejí pozůstatky tohoto pravěkého velikána ve velice dobrém stavu. To se stává především pastevcům této oblasti, kteří nalézají zakonzervované zvířecí ostatky čirou náhodou. Většinou v letních měsících, kdy tundra taje a ostatky vynáší na povrch.

To se týká i mamutího mláděte, které našel na jaře roku 2007, v oblasti Jamal Jurij Chudi. Chudiovo psi ucítily maso a majitele dovedli k unikátnímu nález. Když Chudi uviděl mládě mamuta, pojmenoval ho po své ženě – „Ljuba“ (*Люба*)⁹² a přivezl ho do vesnice, aby se pochlubil svým spoluobyvatelům a vystavil ji u místního obchodu. Nález je unikátní v tom, že se dochovalo téměř celé mládě, včetně masa a orgánů a na některých místech i srsti. Ovšem pozorní pozorovatelé si mohou povšimnout, že Ljuba nemá ocásek.

⁸⁸Příloha č. 13, str. VII.

⁸⁹Příloha č. 14, str. VII.

⁹⁰*День оленевода – традиционный праздник тундрового населения* [online]. [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://priuraley-rkm.ru/kollektsii/den-olenevoda-traditsionnyj-prazdnik-tundrovogo-naseleniya/>

⁹¹*Жители тундры отмечают День оленя* [online]. [cit. 2020-11-21]. Dostupné z: <https://www.rosbalt.ru/russia/2011/08/02/875230.html>

⁹² Příloha č. 15, str. VIII.

O ten přišla, když byla vystavována u obchodu a místní psi se seběhli k mamutovi a ocásek mu ukousli. Chudi následně předal mládě vědcům a za svůj nález dostal *buran* – typ sněžného skútru pastevců sobů.⁹³

Vědci při zkoumání mamutí mrtvoly odhadli stáří mláděte, a to zhruba 42 tisíc let a také došli k závěru, jak mládě utonulo. Ljuba byla stará asi měsíc, když zapadla do bahna a postupem času se udusila. Mamut byl zrentgenován, byla mu provedena magnetická rezonance a odebrány vzorky DNA. Vědci taktéž objevily v zažívacím traktu Ljuby výkaly její matky, což praktikují dnešní sloni. Mláděta z výkalů získávají potřebné mikroby, a tím i lépe přivykají na stravu. Díky tomuto ojedinělému nálezu získávají vědci důležité DNA vzorky a je možné, že se jim podaří tyto dávnověké tvory znovu naklonovat.⁹⁴

4.10 BUDOUCNOST NĚNCŮ

Poté, co Něnci v 16. století překonali nápor nových přistěhovalců, v 50. let 20. století vliv sovětské nadvlády, kdy byl tento kmen násilně kolektizován a byl mu odepřena šamanská víra, tak i v dnešní době nemají Něnci pomyslný klid.

Již v 90. letech zahájila ruská energetická firma *Gazprom* projekt, jehož cílem je těžba zemního plynu na Jamalském poloostrově. Od té doby dochází k obrovskému ničení vegetace a narušení přirozeného nomádského života Něnců.

V roce 2012 započaly první dodávky plynu a dnes se z této oblasti do západní Evropy dodávají miliony kubických metrů plynu. Mnoho Něnců se z Jamlské poloostrova odstěhovaly kvůli obavě, že ustane jejich kočovný život a budou muset žít v stálých osadách. Vzhledem k tomu, že někteří Něnci se přestěhovali do velkých měst, mají problém se zařadit do městského života.

Stavební infrastruktura narušila nejen život Něnců, vegetaci, ale i klima. Teplejší léta způsobují vyšší a hustší růst keřů po celé tundře, což komplikuje shromažďování a přesun sobů, na kterých jsou Něnci závislí. Rychlá změna klimatu zase přináší mrznoucí deště, které padají na lišejníky, hlavní potravu sobů. Přes silnou vrstvu ledu se sobi nedostanou k jejich hlavní složce jídelníčku a v důsledku nedostatku potravy hynou. Dalším problémem je rychlé tání jezer a řek a Něnci tak nemůžou přirozeně následovat

⁹³*Slavný mamut ze Sibíře nemá ocásek. Snědli mu ho psi* [online]. [cit. 2020-10-19]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/slavy-mamut-ze-sibire-nema-ocasek-snedli-mu-ho-psi-7758652>

⁹⁴*Mládě mamuta zakonzervovalo bahno* [online]. [cit. 2020-10-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1308116-mlade-mamuta-zakonzervovalo-zmrzle-bahno>

⁹⁵*Russia: A way of life under threat for Nenets as oil drilling and ice melt take their toll* [online]. [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://minorityrights.org/russia-a-way-of-life-under-threat/>

soby. Některé migrační trasy buď úplně zanikly, anebo jsou přístupné pouze v mrznoucích měsících a také většina je zastavena plynovým potrubím.

Ačkoliv se Něnci spoléhají i na rybolov, převážně sobi jsou pro ně jediný zdroj obživy. Kvůli mizení a konec existence migračních cest dochází i k neumožnění přístupu k službám, např. k lékařům. Ovšem svůj život si jen tak nezničí. Zejména lesní Něnci se proti této situaci bouří. Jedním z nejznámějších aktivistů byl bývalý pastevec, básník a ekolog Jurij Vella, který organizoval protesty a tím poukázal na zásah ropného průmyslu do běžných životů sibiřského kmene.⁹⁵

Ale také můžeme nalézt pozitiva v dnešní době, jelikož se zvedá zájem nejen ruských, ale i zahraničních turistů o poznání arktické krajiny a kultur zde žijících. Pořádají se kulturní festivaly, společné národní projekty s jinými kulturami, také roste poptávka po lovech a rybolovech.

Od roku 2018 *Fond pro hospodářské programy* se společně s *Asociací něneckého národa* a *Unii pasteveckého národa Jamalsko-něneckého okruhu* se v rámci mezinárodního projektu snaží zachovat jedinečného psího plemena tzv. „Něnecká lajka“ (*Ненецкая лайка*)⁹⁶, kterou od 19. století začali Něnci hojně využívat při lovu a chovu sobů a stal se neodmyslitelnou součástí něnecké domácnosti.⁹⁷

4.10.1 SOUČASNÝ VÝZKUM NĚNCŮ A JEJICH KULTURY

Dlouhodobému zkoumání etnických skupin žijících na území Jamalsko-Něneckého okruhu se věnuje např. E. A. Volžaninová. Zajímá se o studium materiálů získaných různými expedicemi ve 30. letech 20. století, v současné době se zabývá demografickým vývojem Něnců na konci 20. a začátku 21. století.

Ve svých četných statích a dizertační práci dospěla k závěru, že Něnci žijící na uvedeném území z hlediska demografického představují perspektivní skupinu v porovnání s ostatními sibiřskými Něnci. Od r. 1932 do r. 2002 se jejich počet výrazně zvýšil (autorka uvádí zvýšení ze 13 454 na 26 435 osob). Je nutné podotknout, že E. A. Volžaninová provedla kritický rozbor pramenů, ve kterých je vykazován nárůst obyvatelstva – Něnců v 1. polovině 20. století, což se dá zdůvodnit uskutečněním řady expedičních výprav, které ale zjistily, že dochází ke zjednodušení etnické struktury národů Severu, kdy byly často původní názvy etnik nahrazovány vlastními názvy. Početní nárůst je tedy

⁹⁵*Russia: A way of life under threat for Nenets as oil drilling and ice melt take their toll* [online]. [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://minorityrights.org/russia-a-way-of-life-under-threat/>

⁹⁶ Příloha č. 16, str. VIII.

⁹⁷ *Ненец — настоящий человек* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.echosevera.ru/2020/12/01/5fc5e396eac9127559220023.html>

relativní, protože k Něncům byli započítáváni rovněž skupiny Samojeďů (остяко-самоеды, самоеды-зыряне, юраки). Větší přesnosti údajů je dosahováno až v průběhu 20. století a je spojováno se zkoumáním kultury a jazyka, zvyšováním vzdělanosti a také částečně s přechodem od kočovného k jinému – trvalému způsobu života.

Pomalejší početní nárůst původního etnika Něnců v 1. polovině 20. stol. není výrazný, byl ovlivňován poměrně vysokou úmrtností novorozenců, nízkým věkem, kterého se lidé dožívali, z druhé strany existovala disproporce ve prospěch mužů, přetrvávalo soužití dvou nebo třígeneračních rodů, založených na monogamním, ale také polygamním uzavírání sňatků. V posledním období, tedy na konci 20. a začátkem 21. století je život Něnců ovlivňován sociálními a ekonomickými faktory, je patrná snaha zachovat tradiční způsob života, zlepšuje se lékařská péče, snížila se novorozenecká úmrtnost. K charakteristickým rysům současné etapy patří snaha propojit nové s tradičním.

Ve druhé polovině 20. stol. se začala projevovat opačná disproporce početnosti obyvatelstva, a to ve prospěch žen, zvyšuje se počet rozvedených a osamoceně žijících osob a také neúplných rodin. U těch Něnců, kteří opouštějí kočovný způsob života, se rodí méně dětí. V souvislosti s rozvíjením průmyslu na území obývaném Něnci, lze do budoucna předpokládat určité změny v demografickém chování a snižování počtu původních obyvatel, kteří se usazují v osadách a městech. Nárůst obyvatel – Něnců je patrný především v rodinách, které vedou i nadále kočovný způsob života (Jamalský, Tazovský a na severu Priuralský okres). V porovnání s méněpočetnými národy na severu Sibíře jsou nejméně zasaženi probíhajícími demografickými změnami sibiřští tundroví a lesní Něnci žijící v Jamalsko-Něneckém okruhu.

E. A. Volžaninová dospěla k závěru, že údaje získané dlouholetým zkoumáním nasvědčují tomu, že etnicky smíšené rodiny významně neovlivňují početnost Něnců, s výjimkou Nydinského a Nadymského okresu.⁹⁸

Závěrem ke 4. kapitole připomeňme důležité poznatky, týkající se obydlí, oděvu, stravování a dopravy a současné situace etnika. Přestože se *čumy* budované kočovnými Něnci mohou jevit jako primitivní obydlí, jedná se naopak o praktický příbytek. Čumy jsou budovány ze snadno dostupných přírodních zdrojů, nosnou konstrukci tvoří dřevěné kůly postavené do tvaru jehlanu, zvenku je obydlí potaženo sobí kůží. Vnitřek je zařízen velice

---

⁹⁸ВОЛЖАНИНА, Елена Александровна. *Этнодемографические процессы в среде ненцев Ямала в XX-начале XXI века* Диссертация : ... кандидата исторических наук. Тюмень, 2007. - 199 с.
<https://www.dissercat.com/content/etnodemograficheskie-protsessy-v-srede-nentsev-yamala-v-xx-nachale-xxi-veka>

jednoduše – po obvodu jsou rozmístěna lůžka, určená pro spánek a odpočinek jeho obyvatel. Oděv Něnců se vyvíjel celá staletí, dnešní podobu získal až v 19. století. Základním materiálem je sobí kůže a z něho zhotovený kabát, který se odlišuje názvem podle toho, zda je určen pro ženu či muže. Neodmyslitelnou součástí oděvu jsou zateplené kalhoty, kožešínové boty a pokrývka hlavy. I v současné době stále převažuje při výrobě oděvu sobí kůže, která bývá doplňována jinými současnými zateplenými materiály.

Dopravu po tundře zajišťují saně, obvykle vyrobené ze smrkového nebo březového dřeva, které se zapřahají za soby. V jídelníčku Něnců převládají rovněž přírodní zdroje, především jsou to různé byliny a plody, využívané nejen ke konzumaci, ale také při hygieně či jako přírodní dezinfekce a léčiva. Živočišnou složku potravy tvoří sobí a rybí maso, přílohou bývá vlastní chléb. Z nápojů je nejoblíbenější čaj, který si Něnci oblíbili díky obchodním stykům s ruskými obchodníky. Současná víra Něnců je ovlivněna ruským pravoslavím, přesto se zachoval i tradiční šamanismus a uctívání idolů. Dřívější polyteistická víra znamenala, že Něnci věřili v bohy a duchy, kteří měli dobré nebo zlé vlastnosti. Svérázné je rovněž pojetí tradic, spojených se sňatkem a úmrtím. K folklóru něneckého etnika patří pověsti, mýty, zaříkávadla, hádanky. Z pověstí se uchovala jako jediná *Sichirtja*, vyprávějící o “praetniku“ Něnců. Oblíbeným žánrem u Něnců jsou pohádky, které odrážejí příběhy lidí, jejich způsob života, postoj k dobru a zlu a také postoj k okolnímu světu. Vystupují v nich často nadpřirozené bytosti a zvířata. Díky ústní tradici se dochovaly oblíbené hádanky, které plní zábavnou, ale také poučnou a didaktickou roli. V dětském něneckém světě hraje významnou roli panenka „Nuchuko“, vyráběná často z ptačího zobáku, který je oblečený do tradičního něneckého oblečení a slouží zároveň jako talisman. Panenka nemá končetiny ani obličej, neboť Něnci věřili, že by mohla obživit a odnést dětskou duši.

Nezbytností v životě Něnců jsou sobi, žijí spolu ve vzájemné symbióze. Sob je dopravní prostředek, ale i zdroj jídelníčku, slouží pro výrobu oblečení, příbytku. S pastevectvím sobů je spojován pohyblivý tradiční svátek tundrového obyvatelstva. Jedná se o soutěže, do kterých se zapojují celé rodiny, muži dokazují svoji zdatnost (boj, běh na lyžích, závod se sobím spřežením apod.). Je vyhodnocováno nejlepší sobí stádo, ženy a děti jsou oceňovány za nejhezčí oděv. Přírodní podmínky Sibíře jsou skvělé pro přírodní konzervaci ostatků, což dokazuje nález z roku 2007 na poloostrově Jamal, který byl podroben vědeckému zkoumání. Nález je unikátní v tom, že se jedná o téměř neporušené mamutí mládě. Tělo mláděte našel Něnec Jurij Chudi a pojmenoval jej podle své ženy – Ljuba.

Tradiční život Něnců i dalších národů Sibiře je v současné době ovlivňován rozvojem průmyslu. Od 90. let těží firma *Gazprom* zemní plyn na Jamalském poloostrově, od r. 2012 je zemní plyn dodáván do zemí západní Evropy. Těžební činnost narušuje kočovný život Něnců, patrné jsou vegetační změny, ovlivňováno je klima a to vše způsobuje problémy v pastevectví a dopravě. Pozitivním jevem je rozvoj cestovního ruchu, zvyšuje se zájem o poznávání přírody a život domorodých obyvatel. Jsou pořádány kulturní festivaly. Dalším pozitivem je i snaha o zachování tradičního psího plemene – Něnecké lajky, které je rovněž neodmyslitelnou součástí něneckých rodin.

5 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ

Má vize, jak by se téma diplomové práce dalo didakticky využít, má několik podob. Uvědomuji si, že téma není součástí školních osnov, ale i přesto si myslím, že by se dalo využít ve výuce na druhém stupni základní školy.

Následující didaktické aktivity jsou určeny pro různé ročníky základních škol a dají se uplatnit v ruském jazyce, českém jazyce, dějepisu a zeměpisu. Rovněž aktivity rozvíjejí mezipředmětové vztahy a klíčové kompetence. Návrhy didaktických aktivit jsou určeny jak pro expoziční, fixační, tak i pro motivační fázi vyučovacího procesu.

5.1 PREZENTACE

- **Ročník:** 7.
- **Předmět:** zeměpis
- **Mezipředmětové vztahy:** ruský jazyk
- **Klíčové kompetence:** kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému
- **Cíl aktivity:** Žák charakterizuje životní styl Něnců.
- **Didaktické metody:** expoziční – výklad učitele
fixační – kvíz
- **Didaktické formy:** frontální výuka, samostatná činnost žáků
- **Didaktické prostředky:** didaktická technika – počítač, interaktivní tabule, prezentace v programu PowerPoint, kvíz
- **Hodnocení:** slovní – pochvala
- **Časová dotace:** 35 min. z vyučovací hodiny
- **Popis:** Jako první didaktickou a výchozí aktivitu k dalším činnostem jsem zvolila prezentaci v programu PowerPoint, která obsahuje především ikonický text. Prezentaci využiji jako doplnění mého výkladu, v úvodu bude zmíněn původ etnika, jeho výskyt, dále bude prezentace zaměřena na životní styl, způsob bydlení, oblékání, dopravu, pastevectví sobů, způsob obživy... Zároveň žáci obdrží před zahájením výkladu kvíz, obsahující sedm otázek s uzavřeným způsobem odpovědí. Žáci volí možnost a, b, c. Důvodem, proč jsem zvolila tuto formu kvízu, je snadná koncentrace jak na výklad, tak i na vyplnění kvízu. Závěr prezentace zakončí diskuze a také kontrola odpovědí v kvízu. Žáci budou hodnoceni slovně (pochvalou) za správnou odpověď v kvízu. Tato didaktická aktivita je navržena pro

7. ročník v hodině zeměpisu. Při této činnosti se rozvíjí kompetence komunikativní a kompetence zaměřené na řešení problému.

5.1.1 PREZENTACE

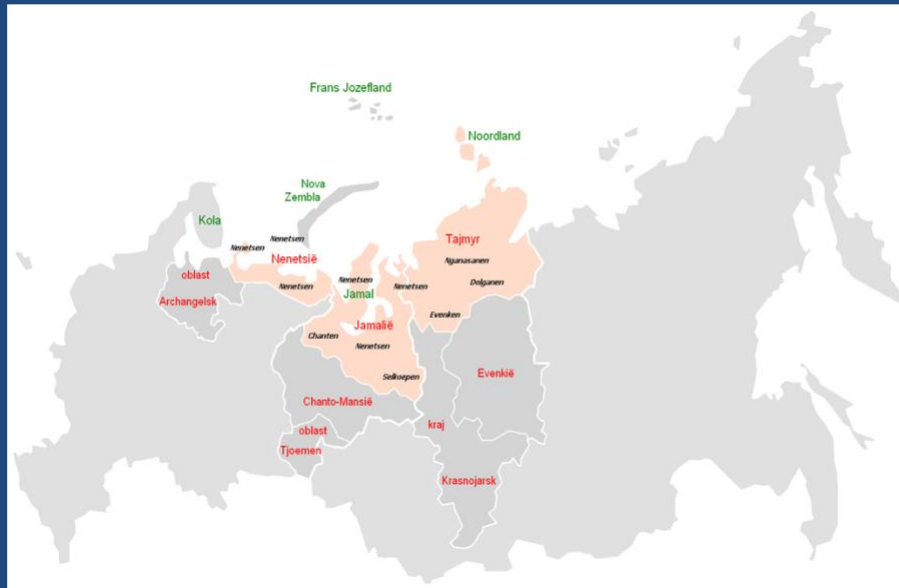

Kdo jsou Něnci?

- kočovné etnikum
- území západní Sibíře

Mapa výskytu Něnců

Životní styl – obydlí „čum“

Oblečení

Doprava

Pastevectví sobů, zdroj obživy

Zdroj obživy

Něnecká lajka

Hry a hračky

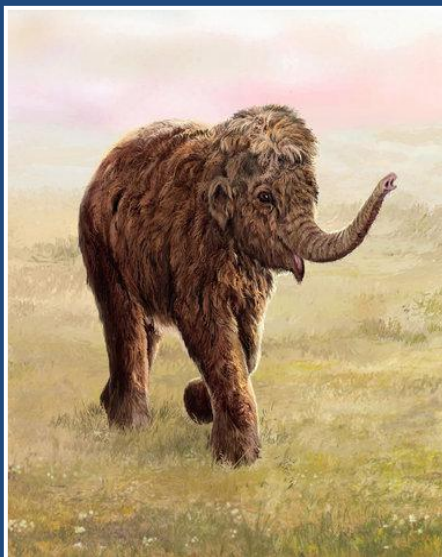
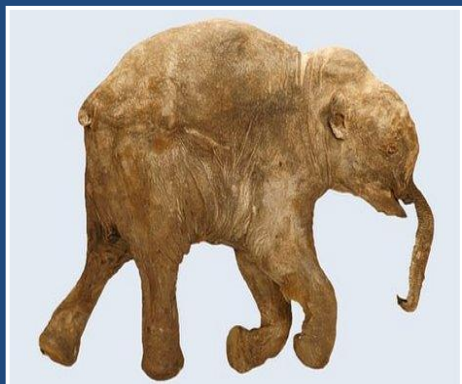
Víra, šamanismus

Den pastevece sobů

Ljuba

DĚKUJI ZA POZORNOST

Zdroje:

- <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bnci#/media/Soubor:Verspreiding-Nenetsen.png>
- <https://epochalnisvet.cz/nenci-na-konci-sveta-v-ledovych-planich/>
- <https://dmitryarkhipov.com/reindeerfestival-yamal2019>
- <https://www.dovolena-rusko.cz/cestovateluv-zapisnik/dva-ruzne-svety-v-jedne-velke-zemi>
- <https://dress-sk.techinfus.com/sobaki/neneckaya-lajka/>
- <https://www.lifeonthinice.org/images/nenet-people-of-siberia>
- <https://dress-sk.techinfus.com/sobaki/neneckaya-lajka/>
- <https://gorodskaya-ferma.ru/en/risunok-pim-malicy-ih-opisanie-tradicionnaya-odezhda-nencev-letnyaya-parka.html>
- <https://cz.pinterest.com/pin/273312271113785869>
- <https://www.pinterest.ru/amp/pin/362328732496350489/>
- <https://www.tokyofotoawards.jp/winners/social/2018/The-Nenets-of-Siberia/>
- <http://www.visitnao.ru/nenetskiy-okrug/kultura-i-traditsii/mify-i-legendy>
- <https://www.i-igrushki.ru/igrushkapedia/nukhuko.html>
- <https://park72.ru/kaleidoscope/123797/>
- <https://travelingyourdream.com/nenets-reindeer-wranglers/>
- <https://www.poznatsvet.cz/clanek/nenci-sibir-30000817.html>
- <https://zoommagazin.iprima.cz/porady/probuzeni-mamutiho-mladete/video-po-40-000-letech-ve-zmrzle-pude-sibire-prozrazuje-mamuti>
- <https://www.kafe.cz/zabava/videli-jsme-mamuty-nevymreli-hlasi-lide-ze-sibire-31966.html>

5.2 KVÍZ K PREZENTACI**KVÍZ****1. Mezi kterými poloostrovy obývají území Něnci?**

- a) Tajmyr – Čukotka   b) Čukotka – Kamčatka   c) Kola – Tajmyr

2. Jak se jmenuje jejich typické obydlí?

- a) dum   b) čum   c) sum

3. Jak se jmenuje pánský kožešinový oblek?

- a) „stalíca“   b) „dlítca“   c) „málica“

4. Jaká je hlavní složka jídelníčků Něnců?

- a) maso (sobí, rybí)   b) vejce   c) obilné placky

5. Jaký je tradiční dopravní prostředek Něnců?

- a) sněžný skútr   b) lyže   c) saně

6. Z čeho je vyráběna tradiční něnecká panenka?

- a) ptačích křídel   b) ptačího zobáku   c) sobího parohu

7. Jak bylo pojmenováno mamutí mládě, nalezené něneckým pastevcem roku 2007?

- a) Káťa   b) Taťána   c) Ljuba

5.3 PEXESO

- **Ročník:** 9.
- **Předmět:** zeměpis
- **Mezipředmětové vztahy:** ruský jazyk
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému
- **Cíl aktivity:** Žák přiřazuje odpovídající ruské slovíčko k ikonickému textu.
- **Didaktické metody:** fixační
- **Didaktické formy:** skupinová práce (práce ve dvojici)
- **Didaktické prostředky:** pexeso
- **Hodnocení:** kvantitativní – hodnocení 1, slovní – pochvala
- **Časová dotace:** 5 min. z vyučovací hodiny
- **Popis:** Pexeso lze rovněž využít jako aktivitu vztahující se k prezentaci o Něncích. Žákům rozdám pexeso. Jedna jeho část bude obsahovat ikonický text a druhá část ruská slovíčka. Žáci pracují ve dvojici a společně přiřadí odpovídající názvy k ikonickému textu. První tři dvojice mohou za svoji rychlost a správnost získat známku 1. Následovat bude společná kontrola, kdy s žáky prověříme správné řešení a žáci budou za svoji správnou odpověď pochváleni. Tato aktivita je určena pro žáky 9. ročníku, kteří si již osvojili základy ruštiny a řešením úkolu (pexesa) si rozvíjejí různé typy kompetencí: kompetenci k učení, komunikativní kompetenci a rovněž kompetenci k řešení problému.

ПАНИЦА

МАЛИЦА

НАРТЫ

ЧУМ

НУХУКО

ОЛЕНЬ

**НЕНЕЦКАЯ
ЛАЙКА**

МАМОНТ

5.4 NĚNECKÉ HÁDANKY

- **Ročník:** 9.
  - **Předmět:** ruský jazyk
  - **Mezipředmětové vztahy:** zeměpis, biologie, informatika
  - **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému
  - **Cíl aktivity:** Žák na základě hádanek v ruském jazyce dedukuje správnou odpověď.
  - **Didaktické metody:** expoziční
  - **Didaktické formy:** samostatná práce žáků
  - **Didaktické prostředky:** pracovní list, tablet
  - **Hodnocení:** kvantitativní – hodnocení 1, slovní – pochvala
  - **Časová dotace:** 25 – 30 min. z vyučovací hodiny
  - **Popis:** Po prezentaci o Něncích a následném kvízu můžeme seznámit děti s něneckými hádankami. Žáci po předchozích dílčích aktivitách obdrží pracovní list, nejprve se seznámí s charakteristikou pojmu, který je součástí hádanky. Poté přiřadí k uvedené charakteristice odpovídající nabídnutý výraz. Děti jsou již připraveny začít hádat hádanky. K řešení hádanek a dalším dílčím úkolům mohou použít tablet. Součástí tohoto pracovního listu je úkol, při kterém žáci zjistí informace o rostlině „моршкa“, dále o tom, čím se živí polární sova (белая /полярная, северная/ сова). Prvních 5 žáků, kteří odevzdají správně vyplněný pracovní list, včetně informací o bylině a polární sově, bude ohodnoceno známkou „výborně“. Následovat bude společná kontrola pracovních listů a v případě správné odpovědi budou žáci hodnoceni slovně, především pochvalou.
- Tuto aktivitu je možné zařadit do hodiny jako stěžejní, případně ji rozdělit na dvě části (z nichž první bude motivační) a pracovat s ní postupně ve dvou na sebe navazujících hodinách. Aktivitu doporučuji zařadit v kroužku ruského jazyka pro žáky 8., případně 9. ročníku, kteří již mají dostatečnou slovní zásobu. Žáci si řešením hádanek zároveň rozšiřují slovní zásobu, prokazují schopnost pracovat s cizojazyčným textem a pochopit odborné výrazy.

НЕНÉЦКИЕ ЗАГÁДКИ

Motto: Jsme šikovní a rozlouskneme hádanky jako veverka oříšky.

Něnci si udržují své zvyky, tradice, jazyk. Hádanky patří k oblíbené činnosti, jak trávit volný čas. Vymýšlejí je zkušenější a starší v rodině. V hádankách často vystupují zvířata, odráží se v nich způsob života severského etnika. Není vždy lehké hádanky uhádnout. Dokážeš to? Poznáš, kdo nebo co se skrývá v hádance?

ÚKOL: Nejprve se pokus odhadnout slova, ke kterým najdeš stručnou charakteristiku. Přečti si slova v rámečku na levé straně a pokus se k nim přiřadit výrazy na pravé straně. Ke správné odpovědi ti napomůžou obrázky. Potom se pokus uhodnout hádanky.

1. плоды растения полезны для здоровья, они оранжевого цвета, напоминают малину. В древности его называли «болотный янтарь» или «очи болота»
2. тёплый домик для ручек
3. ненецкое оленегонное животное
4. у нас зимой бывает, а в северных краях всё время лежит
5. живёт в тундре, зимой ищет пищу в лесотундре и степи; она белая, крупная, глаза у неё ярко жёлтые, питается грызунами – леммингами (lumíky), ловит также зайцев и птиц.
6. в них запрягают оленей, изготавливаются из ели или березы.
7. У человека в верхней части тела семь отверстий – это глаза, нос, рот и уши

- рукавицы
- голова
- снег
- ненéцкая лáйка
- морóшка
- бéлая (сéверная) сова
- нáрты

А вот сейчас несложно тебе будет отгадать загадки.

I/ Uhádni a zapiš odpověď:

1) Летом, красным сукном одетая, на одной ножке стоит.

.....

2) С неба летит – пляшет. Всё, что есть в тундре, – прячет. А в чум попадёт – плачет.

.....

3) Лежит у порога меховое кольцо – чужого в чум не пустит.

.....

4) Пять остяков в одном чуме живут.

.....

5) Она, как снег, от солнца прячется. А мышки – от неё.

.....

6) У меховой кочки семь дырок.

.....

7) Олень от них убегает – а они не отстают.⁹⁹

.....

II/ Zapiš slova, která jsou spojená se životem severského národa Něnců

III/ Najdi na internetu více zajímavostí ke sloům морошка, белая (полярная) сова, ... případně лайка, олень, нарты.

⁹⁹НЕНЦЫ: загадки, пословицы, поговорки, приметы [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://www.megionlib.ru/upload/iblock/0c8/zagadki_nentsev.pdf

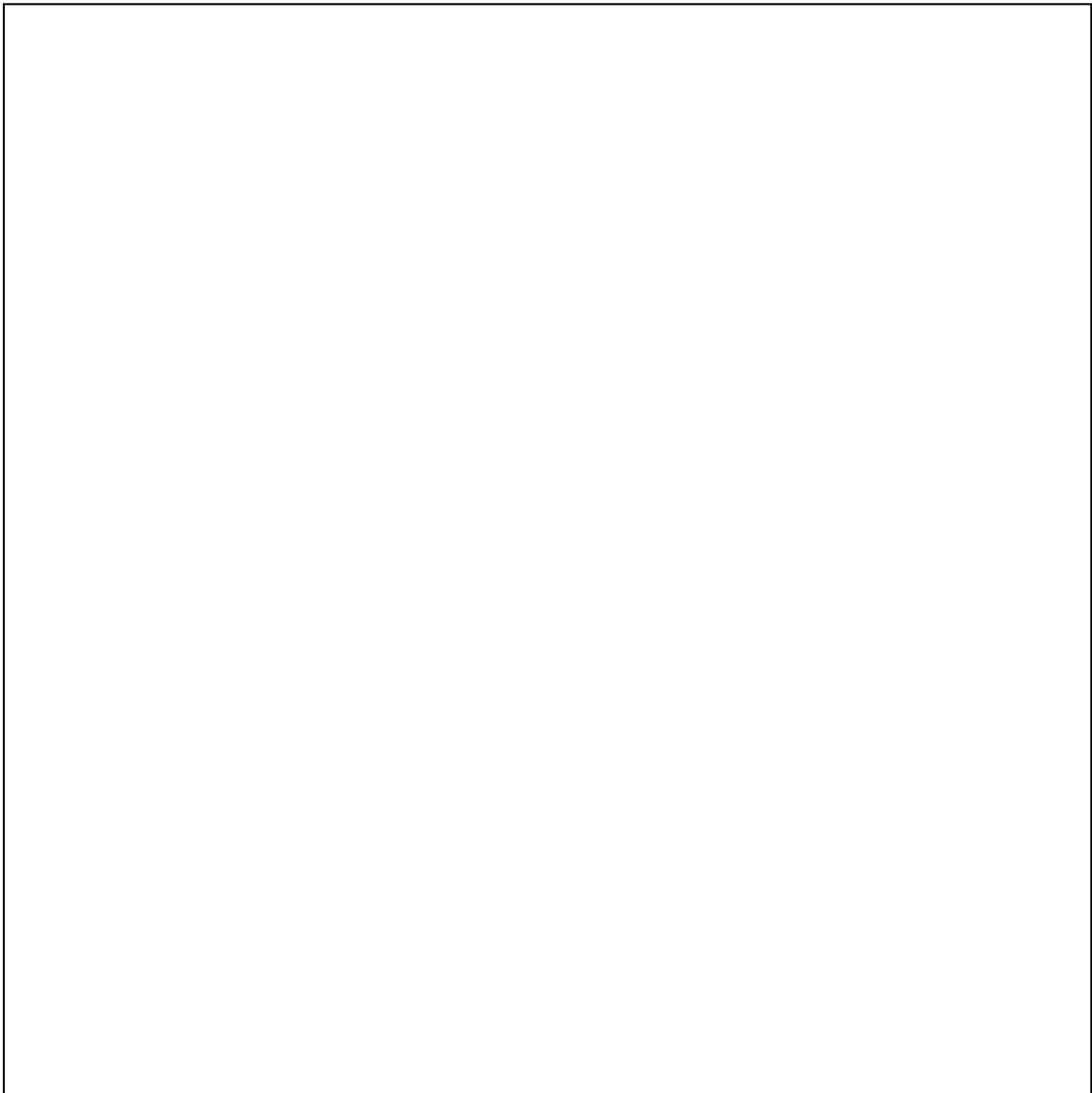
5.5 PRACOVNÍ LIST Č. 1 – NĚNECKÉ OBYDLÍ „ČUM“

- **Ročník:** 9.
- **Předmět:** ruský jazyk
- **Mezipředmětové vztahy:** výtvarná výchova, zeměpis
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence pracovní
- **Cíl aktivity:** Žák na základě překladu ruských slovíček nakreslí něnecké obydlí.
- **Didaktické metody:** fixační, motivační
- **Didaktické formy:** samostatná činnost žáků
- **Didaktické prostředky:** pracovní list, slovník, kreslicí potřeby
- **Hodnocení:** slovní – pochvala
- **Časová dotace:** 20 min. z vyučovací hodiny
- **Popis:** Následující aktivitu lze využít také společně s didaktickou aktivitou č. 1 v rámci hodiny ruského jazyka v 9. ročníku. Domníváme se, že tuto činnost je vhodné zařadit na začátku hodiny, tedy v motivační fázi vyučovací hodiny. Žáci s pomocí vlastní znalosti / pomocí slovníku přeloží jednotlivá ruská slovíčka, která zároveň slouží i jako popis pracovního postupu a poté nakreslí *čum* dle vlastních představ. Poté bude následovat prezentace o Něncích a v té době, kdy probíhá výklad o bydlení Něnců, žáci podle ikonického textu vyhodnotí svoji podobnost *čumu* se skutečným obydlím Něnců.

ЧУМ

Чум je neodmyslitelnou součástí Něnců. Tvým úkolem je následující slovíčka pomocí slovníku přeložit do českého jazyka a na základě překladu slovíček poté чум nakreslit.

- жилище –
- форма конуса –
- покрыто кожей –
- внутри в середине огонь –
- вдоль стен находятся кровати из ветвей –

5.6 PRACOVNÍ LIST Č. 2 – PŘÍRODNÍ PODMÍNKY ZÁPADNÍ SIBIŘE

- **Ročník:** 7.
- **Předmět:** zeměpis
- **Mezipředmětové vztahy:** přírodopis, český jazyk
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému
- **Cíl aktivity:** Žák popíše a zhodnotí přírodní poměry západní Sibiře.
- **Didaktické metody:** fixační
- **Didaktické formy:** samostatná činnost žáků
- **Didaktické prostředky:** pracovní list
- **Hodnocení:** kvantitativní – hodnocení 1, slovní – pochvala
- **Časová dotace:** 15 min. z vyučovací hodiny
- **Popis:** Žáci v 7. ročníku, v rámci učiva o regionech světa (konkrétně východní Evropa) obdrží ve fixační části vyučovací hodiny pracovní list.

Pracovní list obsahuje celkem tři úkoly. V prvním úkolu ze slovních přesmyček je třeba sestavit název zvířat žijících na území Sibiře, dále žáci roztřídí tato zvířata podle toho, ve kterém vegetačním pásmu žijí. Posledním zadáním bude dopsat k jednotlivým charakteristikám název vegetačního pásma.

Po vyplnění pracovního listu žáci dobrovolně odevzdávají své pracovní listy. V případě správného řešení mohou být žáci ohodnoceni známkou „výborně“. Následuje společná kontrola řešení pracovního listu. Při společné kontrole mohou být žáci rovněž hodnoceni slovně.

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY ZÁPADNÍ SIBIŘE

1) Ze slovních přesmyček sestav zvířata žijících na Sibiři.

- BOS .....
- SYR .....
- LÁRNÍPO ŠKALI .....
- DVĚMED .....
- ČKAKO NULMA .....
- TIANLOPA GASAJ .....

2) Zvířata z předchozího cvičení roztříd' do následující tabulky podle toho, v jakém vegetačním pásmu v západní Sibiři tato zvířata žijí.

TUNDRA	TAJGA	STEP

3) K jednotlivým charakteristikám napiš vegetační pásma.

Toto vegetační pásmo se rozprostírá podél Severního ledového oceánu. Bývají zde dlouhé a tuhé zimy (teploty dosahují až -60°C !), vše je pokryté sněhem. Slunce vychází jen na pár hodin anebo také vůbec, to nastává polární noc.

.....

Toto vegetační pásmo je charakteristické hojným výskytem jehličnatých stromů. Rostou zde borovice, smrky a v severnější části modřín opadavý. Na jižní části pásma naopak rostou spíše listnaté stromy, jako jsou břízy olše, topoly a vrby.

.....

V tomto vegetačním pásmu panuje mírnější klima a dokonce je zde orná půda. Protože jsou v tomto pásmu méně časté srážky, stromů je rovněž méně, jsou zde rozsáhlé planiny, půda se využívá spíše pro pastevectví a lov.

.....

5.7 PRACOVNÍ LIST Č. 3 – PRAVĚKÉ ZVÍŘE

- **Ročník:** 6.
- **Předmět:** dějepis
- **Mezipředmětové vztahy:** informatika
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení a k řešení problému, komunikativní k.
- **Cíl aktivity:** Žák na základě indicií analyzuje pravěké zvíře. Žák samostatně vyhledává pomocí internetového prohlížeče informace o mláděti.
- **Didaktické metody:** fixační
- **Didaktické formy:** samostatná činnost žáků
- **Didaktické prostředky:** pracovní list
- **Hodnocení:** kvantitativní – hodnocení 1, slovní – pochvala
- **Časová dotace:** 25 min. z vyučovací hodiny

• **Popis:** Pracovní list s názvem „Pravěké zvíře“ lze využít na hodině dějepisu v 6. ročníku a v rámci fixace látky, ale zároveň i k expozici nového učiva (třetí cvičení). Pracovní list obsahuje celkem tři úkoly. Nejprve žáci s pomocí sedmi indicií analyzují, o jaké pravěké zvíře se jedná. Potřebné výrazy si osvojí v průběhu expoziční části vyučovací hodiny. Číselné údaje napovídají výšku a váhu zvířete. Indicie „býložravec“ napovídá, že mamut se živil výhradně rostlinnou stravou. O jeho výskytu napovídají další indicie (včetně území v okolí Věstonic a Předmostí u Přerova). „Pindal“ je název jeskyně ve Španělsku, ve které byla nalezena kresba mamuta s namalovaným srdcem. Poslední nápověda je jméno Eduarda Štorcha, který se zabýval pravěkou tematikou, jeho ústřední dílo se nazývá Lovci mamutů. Další činností je luštění osmisměrky, ve které žáci musí nelézt jedenáct pojmů vztahujících se k pravěké tematice. Ze zbylých písmen žáci vytvoří tajenku, kterou je pojem „Ljuba“. Tímto žáci přecházejí ke třetí aktivitě, během které pracují se školním tabletem nebo mohou použít svůj mobilního telefonu. Tajenku zadají do internetového prohlížeče a vyhledávají tři informace o nalezeném mláděti.

Po vyplnění pracovního listu žáci odevzdají práci učiteli, který vyhodnotí úspěšnost žákovy práce. Výsledek může být hodnocen známkou odpovídající „výborně“, pokud žák splnil všechny úkoly a pracoval samostatně.

Tato didaktická aktivita se v rámci mezipředmětových vztahů promítá především do informatiky, jelikož žáci vyhledávají informace pomocí informačních technologií.

PRAVĚKÉ ZVÍŘE

A) Dokážeš podle indicií uhodnout typické pravěké zvíře?

Pindal

až 6m

Eduard Štorch

býložravec

Evropa, severní Amerika a Asie

Předmostí u Přerova, Dolní Věstonice

až 8t

B) V roce 2007 bylo nalezeno mládě pravěkého zvířete. Vylušti osmisměrku a dozvíš se, jak bylo mládě pojmenováno.

H	S	L	D	K	M	E	N
K	O	L	O	J	L	I	S
Ř	Š	U	CH	U	C	T	R
Ě	K	U	B	V	B	Ě	N
V	A	O	O	Y	B	B	E
Z	B	L	A	S	☺	O	C

bobule, houby, kmen,
kolo, lovci, oběti,
obchod, sběr, soška,
srnec, zvěř

Tajenka: _____

C) Nyní pracuj se školním tabletem. Do internetového prohlížeče zadej jméno, které ti vyšlo jako tajenka v osmisměrce a odpověz na následující otázky:

1. Kde bylo mládě nalezeno?
2. Kdo mládě našel?
3. V čem je nález unikátní?

5.8 POVĚST KMENE SICHIRTŮ

- **Ročník:** 9.
- **Předmět:** český jazyk
- **Mezipředmětové vztahy:** ruský jazyk
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému
- **Cíl aktivity:** Žák charakterizuje žánr pověst.
- **Didaktické metody:** expoziční
- **Didaktické formy:** frontální výuka, samostatná činnost žáků
- **Didaktické prostředky:** pracovní list
- **Hodnocení:** slovní – pochvala
- **Časová dotace:** 20 min. z vyučovací hodiny
- **Popis:** Text Pověst kmene Sichirtů je možné uplatnit na hodině českého jazyka. Žákům bude předložen pracovní list, obsahující dvě ukázky pověstí. První ukázka je ze Starých pověstí českých a druhá ukázka je Pověst kmene Sichirtů. Obě ukázky si žáci samostatně přečtou a následně zodpoví tři otázky vztahující se k textům. Následovat bude společná kontrola pracovních listů společně s učitelem. Žáci za své správné odpovědi budou pochváleni.
Cílem této didaktické aktivity je charakterizovat žánr pověst, tedy žáci by měli uvést, že se jedná o epický žánr, který má historický podklad. V pověstech mohou vystupovat lidé, ale i nadpřirozené bytosti, součástí je i popis postav nebo krajiny.

Pověst o Čechovi

„Za, Tatrami, v rovinách při řece Visle rozkládala se od nepaměti charvátská země, část prvotní veliké vlasti slovanské. V té charvátské zemi bytovala četná plemena, příbuzná jazykem, mravy, způsobem života. I stalo se, že se strhly mezi nimi vády a krvavé boje o meze a dědiny. Vstal rod na rod, příbuzní bojovali proti příbuzným a hubili se navzájem.

Příchod Čechů na Říp¹⁰⁰

V ten čas dva bratři mocného rodu, oba vojvodové, Čech a Lech, spolu se o to snesli, že opustí rodnou zemi bojem neblahou.“

...

„Luka i lipové háje zvučely bzukotem včel, jež kromě lesních brd chovali v slaměných úlech nebo ve špalcích ze starých kmenů. Co rok byla hojnější stáda bravu i skotu a na kobylicích polích v ohradách u dědin proháněla se bujná hříbata a popásaly se pěkné sveřepice. Volený starosta spravoval všechny v rodu i jeho majetek. Ve jméno rodu modlitby začínal i končil, oběti přinášel, hosti vítal, rozvaděné v rodu soudil a čeledi práci rozděloval. Každý měl svůj úkol, každý své dílo. Ženy domácnosti si hleděly, předly, robily plátno i sukno, šily šaty a roucha, čechle, rubáše, sukně mužské i ženské, háce, pláště, krzna i kožichy. Muži pásli stáda, hájili jich proti šelmám, pracovali na polích, v lese honili divokou zvěř a hubili ji štváním, ze zásady, šípy, oštěpem, osidly a jámami, do nichž lákali nejvíce vlky, nejhorší zhoubce stád. Živo a čilo bylo v dědinách a venku. Z pastvin se rozléhal hlas píšťaly nebo dlouhé pastýřské trouby, v polích, na lukách i na sadě hlaholily písně mladé čeledi. Jen v čas polední nikdo venku nezazpíval ve chvíli hlubokého ticha, kdy vycházely polednice a nesly se v bílém rouše jako světlý stín mezi lány k lidským obydlím na zkázu nestřežených dětí, kdy vycházely divé, škaradé ženy, velikých hlav s nerovnými očima, posílající na lidi divoký pláč, kdy se zjevovaly spanilé lesní panny zlatých vlasů s věncem na hlavě, oděné bělostným rouchem.“¹⁰¹

¹⁰⁰Dostupné z <https://aukro.cz/rip-praotec-cech-6962546596>

¹⁰¹Staré pověsti české [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: https://obalky.kosmas.cz/ArticleFiles/167154/auto_preview.pdf/FILE/Stare-povesti-ceske_Ukazka.pdf

Pověst kmene Sichirtů

„Podle vyprávění žili kdysi dávno v severních krajích maličtí lidé, nazývaní Sichirté. Žili pod zemí, v jeskyních, pod vysokými kopci. Dnes existují jen skoupé informace o tomto malém mytickém

kmenu. Podle legend se dozvídáme, že Sichirté měli vlastní kulturu, zevnějškem se podobali Rusům, měli světlé vlasy i oči, byli velmi malé postavy. Živili se lovem ryb a zvěře. Od ostatních se toto plemeno lišilo také tím, že přes den lidé spali, ale v noci byli velice čilí. Také se o nich vypráví, že byli obdařeni nadpřirozenými schopnostmi. Legendy vyprávějí, že obyčejní lidé, kteří se setkali se Sichirty, brzy zemřeli.

V okolí strží a roklin byly podle vyprávění svědků nalézány střeptý pěkného hliněného nádobí, ženské bronzové ozdoby a jiné malované předměty z domácností Sichirtů.

V jedné z legend se vypráví, že jednou v létě kolem vysokého kopce projíždělo spřežení se svatebčany. Součástí svatebního rituálu byla hra, nazývaná argiž. Když projížděli kolem kopce, svatebčané se rozhodli, že si i se soby odpočinou. Vydali se prozkoumat zvláštní kopec a přitom nečekaně narazili na krásnou mladou dívku maličké postavy, která spala vedle travnatého pahorku. Dívka byla velice krásná, měla na sobě šaty s pestrými malovanými knoflíky a stříbrnými ozdobami. Vedle dívky ležel malý váček s šitými potřebami, kterému Sichirté říkali tůča. Takovou krásu doposud nikdy neviděli, váček byl zdobený korálky a perlami, které se na slunci nádherně třpytily, bronzové přívěsky jemně a melodicky zvonily. Najednou se dívka probudila, vyskočila a rychle se ukryla v nedalekém křoví. Sotva ji stačili zahlédnout a jako by se do země propadla. Ať sebeví hledali, krásnou neznámou dívku nikdy víc nespatri. Rozhodli se, že si vezmou váček s šitím a vydali se dále na cestu. K večeru dorazili na místo, postavili svá obydlí, která nazývali čumy. Byla už noc a najednou uslyšeli ženský nářek: Kde je moje tůča? Kde je moje taštička? Povídá se, že ten křik a pláč byly slyšet až do samého rána. Nikdo si ale netroufl v noci vyjít ven a kamsi do temné tundry odnést onen váček s šitím, který patřil, jak jste asi sami uhodli, sichirtské dívce. Stala se ale zvláštní věc, rodina, u které se nacházela ona krásná taštička, brzy na to zemřela. Přesto si příbuzní drahocenný nález ponechali. Vypráví se, že tuto taštičku má dosud přivázanou na svých saních jeden z obyvatel, žijících v tundře. Jak již víte, Sichirté

*měli nadpřirozenou sílu, a proto se i ten váček stal posvátným atributem celé rodiny. Onemocněl-li člověk, jeho příbuzní věšeli váček na posvátné místo, kterému říkali choreja ponechali ho tam do té doby, dokud se člověk neuzdravil.*¹⁰²

ÚKOL

Odpovězte na otázky:

- I. Kdo vystupuje v obou textech?**

- II. Jak je popisována krajina v textech?**

- III. Na základě přečtených textů charakterizuj alespoň 3 body pověstí:**
  - 1)**

  - 2)**

  - 3)**

---

¹⁰² *Легенда племени Сухиртя* [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: https://www.edu.severodvinsk.ru/after_school/nit/2012/polyanin/arktica.html

Použité obrázky ilustrativního charakteru k pověsti jsou dostupné z: <https://zen.yandex.ru/media/id/5d4046aac7e50c144053df3f/sihirtia-chast-1-5d6dfc3e9c944600adb770be> a <https://zen.yandex.ru/media/natalka/chudesnaia-vstrecha-so-snejnoi-devochkoihotite-verte-hotite-net-6003241df8b1af50bb83abe0>

5.9 NÁVRH PROJEKTU – „SOUČASNÁ SVĚTOVÁ ETNIKA“

- **Ročník:** 9.
- **Předmět:** zeměpis
- **Mezipředmětové vztahy:** informatika, multikulturní výchova
- **Klíčové kompetence:** kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální
- **Cíl aktivity:** Žáci charakterizují současná světová etnika, popíší jejich místo výskytu, způsob života a další specifika
- **Didaktické metody:** motivační – brainstorming
expoziční – projektové vyučování
- **Didaktické formy:** skupinová výuka
- **Didaktické prostředky:** papír (formát A1), knižní zdroj, internetový zdroj, ikonický text, mapa
- **Hodnocení:** kvantitativní – hodnocení 1–5, slovní – pochvala
- **Časová dotace:** 6 vyučovacích hodin
  - 1. vyučovací hodina – zadání projektu, rozdělení žáků do skupin, brainstorming (výběr tématu)
  - 2. – 4. vyučovací hodina – práce žáků
  - 5. – 6. vyučovací hodina – závěrečné kolokvium, hodnocení práce žáků
- **Téma:** současná světová etnika – Maorové, Masajové...
- **Osnova projektu:**
  - mapa výskytu etnika
  - počet obyvatel tohoto etnika
  - způsob života – bydlení, obživa
  - obřady, rituály, náboženství
  - specifika etnika – vzhled, líčení, rituály...
  - ikonický text
- **Popis:** Závěrečná didaktická aktivita je určena 9. ročníku, v předmětu zeměpis. V rámci mezipředmětových vztahů se činnost uplatní v zeměpisu, informatice a multikulturní výchově. Rozvíjet se budou především kompetence k učení, kompetence komunikativní a kompetence sociální a personální. Cílem bude vytvořit projekty, týkající se současných světových etnik. Žáci budou rozděleni do skupin po 4 žácích (předpokládám, že počet žáků bude ve třídě 20). Časová dotace

činní celkem 6 vyučovacích hodin zeměpisu. První vyučovací hodina bude spíše organizační, jelikož bude žákům zadán projekt, žáci budou rozděleni do skupin a také pomocí metody brainstormingu si zvolí vlastní téma projektu. Dále jednotlivým skupinám zadána osnova projektu. Osobně žákům dodám papír formátu A1, na který budou veškeré informace k etniku. Následující hodiny budou žáci ve skupinách pracovat na svých projektech. Informace budou čerpat jak z knižního, tak i z internetového zdroje. Nutnou součástí projektu je i ikonický text (dle vlastního výběru) a také mapa výskytu etnika. Závěrečné dvě hodiny budou věnovány závěrečnému kolokviu, při kterém žáci budou prezentovat své projekty, hodnotit proces vytváření vlastních projektů a také budou učitelem kvantitativně ohodnoceni známkou 1 – 5 a případně také slovně – pochvalou.

6 VÝKLADOVÝ SLOVNÍČEK

- *аргиии* – mask., druh svatební hry
- *аркан* – mask., pomůcka k odchytu sobů
- *вертлужок* – mask., oj ze dřeva nebo kostí, sloužící k připevnění saní
- *День оленевода* – mask., oficiální svátek Něnců, zasvěcený sobům
- *Илебямпэртя* – mask. nesklonn., bůh – chovatel sobů
- *лаханако* a *вадако* – neutr., nesklon., označení pro něnecké pohádky
- *Люба* – fem., přezdívka nalezeného mamutího mláděte, které bylo pojmenováno po manželce nálezce
- *макодан* – mask., otvor ve vrchní části *čуми*, kterým odchází kouř
- *малица* – fem., pánský kožešinový oděv s kapucí oblékaný přes hlavu
- *Минлей* – fem., nesklon., mytický pták ovládající vítr
- *Мэдна* – fem., duch způsobující lidem a zvířatům utrpení
- *Нга* – neskl., bůh podsvětí, žil pod 7 vrstvami země, představoval temné zlo, byl duchem zla a smrti
- *нытырму* – neskl., posmrtný obraz vytvářený šamanem
- *Ненецкая лайка* – fem., psí plemeno, využíváno v něneckých domácnostech pro střežení sobů
- *Нум* – mask., něnecký bůh, tvůrce všeho živého na zemi
- *нухуко* – neutr., nesklon. něnecká panenka, vyráběná z ptačích zobáků
- *нюк* – mask., kožešinová pokrývka *чуми*
- *олонхо* – neutr., lyrickoepická báseň delšího rozsahu
- *морюшка* – fem., drobná bobulovina, připomínající maliny, plody jsou světlé barvy, obsahují vit. A; je nazývána také arktické maliny, severský pomeranč, dělá se z ní zavařenina, povidla nebo šťáva
- *паны* – dialektní varianta (lesní Něnci) k *паница* (používají tundroví Něnci), ženský kožešinový oděv s límcem z polární lišky, vpředu vyrobený ze dvou částí, zdobený vzorem
- *пимы* – пим: mask., vysoké kožešinové boty
- *Сивминерв* – mask., bůh větru
- *Сихиртя* – mask. nesklon., mytický kmen, ze kterého se vyvinuli Něnci
- *скребок* – mask., nástroj ke zpracování kůže

- *совик* – mask., plášť s kapucí
- *сюдбабц а ярбабц* – neskl., něnecké hrdinské eposy
- *Ту' хада* – fem., bohyně větru
- *Хабчаминрена* – fem., duch podsvětí, přenášejíci nemoci na lidi
- *хан* – mask., v něneckém jazyce označení pro saně
- *хорей* – mask., tyč sloužíci k pohánění spřežení
- *Хэйро* – neskl., бурный танец, которым празднуют приход солнца
- *ясак* – mask., daň, kterou byli Něnci nuceni platit ruskému caru do 17. století
- *чум* – mask., typické něnecké obydlí, připomínající indiánské týpí
- *Я' Мюня* – fem., nesklon., manželka boha *Нума*
- *Яха'ерв* – mask. nesklon., bůh určité řeky

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo představit etnikum Něnců, žijících v západní části Sibíře a nastínit didaktické aktivity, spojené s tématem. Diplomová práce je koncipována do dvou stěžejních částí, z nichž první zahrnuje teoretické informace o sibiřském etniku a je rozdělena do čtyř kapitol.

První kapitola zachycuje přírodní podmínky západní Sibíře, území obývané Něnci. V této oblasti se vyskytují celkem tři biomy – tundra, tajga a step, ve kterých žijí různé živočichové a rostou byliny a dřeviny. Něnci obývají tundru, pro kterou jsou charakteristické tuhé zimy, kdy teplota klesá až na -60°C . V létě sníh částečně taje a začínají růst byliny a keře. Těmto drsným podmínkám odolávají ze zvířecí říše především sobi, polární lišky či vlci. V kapitole je rovněž věnována pozornost Něneckému autonomnímu okruhu, který se nachází v severní části západní Sibíře. Hlavním městem okruhu je přístavní město Narjan-Mar (v současné době zde žije přibližně 20 tisíc obyvatel). Tato oblast byla Něnci osídlena pravděpodobně již v 10. – 11. století a po celá staletí byla pod nadvládou ruských panovníků a podřizovala se různým režimům. Až v roce 1993 se stal Něnecký autonomní okruh součástí Ruské federace. Dnes má okruh vlastní ústavu, hymnu, znak a vlajku.

Druhá kapitola je věnována historickému vývoji Sibíře a etnickým skupinám západní Sibíře s přihlédnutím k původnímu i současnému výskytu obyvatelstva. Mnohaletým bádáním bylo doloženo, že území Sibíře začali jako první osidlovat ugrofinské kmeny, které se usadily v jižní, západní a východní části Sibíře. S postupem času začala část těchto kmenů migrovat, až se usadily v dnešním Maďarsku. Ze zbylých kmenů se vydělili Chantové a Mansové a severní část Sibíře obývali lidé, kteří byli označováni jako Samojedi. V 6. století na západosibiřské území začali pronikat turkičtí nomádi. Ve 13. století proběhla na území Sibíře největší migrace, zapříčiněná únikem před nájednými Mongoly, kteří si území podmanili a vytvořili si ve 13. století vlastní stát. Jejich rozpínavost byla ukončena porážkou v bitvě na Kulikovském poli a Mongolové se stáhli do své pravlasti. V 16. století začala být Sibiř kolonizována a dobývána ruskými panovníky a začal se rozvíjet obchod mezi etniky a ruskými obchodníky. Dnes na území Sibíře žijí etnika, která si zachovala vlastní identitu přes různé strasti napříč stoletími.

Třetí kapitola stručně charakterizuje jazyk a písmo něneckého etnika. Něnecký jazyk se vydělil z prasamojedského jazyka, ze kterého se vyčlenily v 1. stol. severní a jižní samojedské jazyky. Něnecký jazyk je součástí severních samojedských jazyků.

V něnecké existují dva dialekty, kterými Něnci mluví, a to dialekt tundrový, který používá většina etnika, a dialekt lesní. Tyto dialekty se odlišují fonetikou i slovní zásobou.

Něnecký jazyk byl podroben etnografickému a jazykovědnému zkoumání, v němž se poukazuje na určitou blízkost ugrofinských a samojedských jazyků a jež patrně ovlivnily vytvoření gramatiky a slovníku jednotlivých etnik. Písmo měli Něnci vlastní, piktografické, avšak s příchodem ruských misionářů bylo písmo zapisováno, nikoliv kresleno. Něnecký jazyk se po staletí vyvíjel a ustálil se až ve 30. letech 20. století. Následně byl vydán první slabikář a gramatika. V současné době je vydávána především něnecká krásná literatura a něnecké noviny.

Za významnou část diplomové práce považujeme poslední kapitolu teoretické části, zaměřené na životní styl Něnců. Je zde zachyceno tradiční něnecké budování příbytků – *čumů*, strava, způsob dopravy po planinách tundry, dále pastevectví sobů, jež je neodmyslitelnou složkou života Něnců, víra založená na polyteismu a šamanismu a také tradice, folklór spojený s mýty a pověstmi, dále také specifická něnecká hračka. Součástí kapitoly jsou informace o nálezu mamutího mláděte na poloostrově Jamal, které bylo nalezeno domorodým obyvatelem – Něncem a stalo se unikátním nálezem pro celý svět. V souvislosti s tím, že je území obývané Něnci bohaté na zemní plyn, který je dodáván do západní Evropy a jeho těžbou je krajina ničena, se rovněž zamýšlíme nad otázkami budoucnosti etnika.

Jsem studentkou magisterského oboru Učitelství pro základní školy, proto jsem se rozhodla v praktické části diplomové práce nastínit několik didaktických aktivit určených žákům základních škol. Veškeré předkládané náměty jsou úzce spojené s tématem diplomové práce. Jako výchozí aktivitu k některým dalším činnostem jsem zvolila výklad s vizuální oporou v podobě prezentace v programu PowerPoint. Rozhodla jsem se rovněž zařadit oblíbené aktivity, ke kterým patří např. hádanky, ale i pracovní listy, zaměřené na pravěkou tematiku a přírodní podmínky západní Sibíře, dále návrh projektu, jehož tématem jsou současné světové etnika aj.

Jsem si vědoma toho, že zkoumání historie a způsobu života Něnců je poměrně úzké téma a není součástí školních osnov. Domnívám se přesto, že vyučovací hodiny lze výběrově doplnit nebo ozvláštnit zařazením informací o kultuře a způsobu života poměrně neznámého kočovného lidu, žijícího na západní Sibíři. Předložené didaktické aktivity se faktograficky opírají o teoretický text, který je součástí první části diplomové práce, zároveň jsou určeny pro různé ročníky a lze je využít s přihlédnutím k mezipředmětovým

vztahům v několika předmětech. Primárně jsou aktivity určené k výuce zeměpisu, ale některé aktivity lze aplikovat v hodině dějepisu, ruském či českém jazyce.

Stručný výkladový slovníček osvětluje výrazy vyskytující se v teoretické části práce. Součástí diplomové práce je obrazová příloha, obsahující ikonický text, vztahující se rovněž k teoretické části.

РЕЗЮМЕ

Дипломная работа «По следам ненцев» («Po stopách Něnců») состоит из двух частей: теоретической и практической. Теоретические вопросы рассматриваются в четырех главах. Последняя – практическая часть отводится методической разработке темы.

В первой главе описывается территория западной Сибири, на которой живут ненцы. Дается характеристика природных условий, фауны и флоры, а также Ненецкого автономного округа, в котором проживает большая часть ненецкого населения.

Вторая глава резюмирует историческое развитие Сибири связанное с населением области. В главе представлены исторические и современные племена, проживающие в Западной Сибири.

Третья глава посвящена языку и письменности ненцев, здесь дается также информация об изучении ненецкого языка.

Четвёртая глава описывает образ жизни ненцев – способ жилья, одежду, источник средств, необходимых для проживания в местах с суровым климатом. Уделяется внимание традициям, фольклору, праздникам и вероисповеданию ненцев. Часть последней теоретической главы отводится интересным фактам, связанным с раскопками, в результате которых были найдены останки молодого мамонта – Любы. Данный факт стал импульсом написания настоящей дипломной работы.

Вторая часть дипломной работы является практической, она разработана самостоятельно. Опираясь на теоретические данные работы, мы предлагаем с усмотрением межпредметных связей конкретные задания методического характера. Они предназначены для учащихся старших классов, их можно применить на уроках географии, чешского языка, русского языка как иностранного или при изучении истории.

ZDROJE

Instituce

- *Doma na Sibiři*. Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur. Praha. Výstava konaná ve dnech 6. 3. 2020 – 27. 6. 2021.

Knižní zdroje

- BAŠOVSKÝ, Oliver, ČINČURA, Juraj a kol. *Malá zemepisná encyklopédia ZSSR*. Bratislava: Obzor, 1977. 1856 s.
- BATEMAN, Graham, ed. a EGAN, Victoria, ed. *Encyklopedie Zeměpis světa*. Praha: Columbus, 1999. 512 s. ISBN 80-901727-6-8.
- ČORNEJ, Petr, ČORNEJOVÁ, Ivana a PARKAN, František. *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 2, Středověk a raný novověk*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2009. 160 s. ISBN 978-80-7235-430-6.
- *Ilustrovaný atlas světa: Nový pohled na Zemi*. Marco Polo, 2010, 241s. ISBN 3-8279-9943-X.
- JERNYCHOVA, O. D. *Kazymiskij mjatež: (ob istorii Kazymnskogo vosstanija 1933-1934 gg.)*. Vtoroje izdanije, dopolnennoje. Chanty-Mansijsk: IIC JUGU, 2010. 212 s. ISBN 978-5-9611-0042-6.
- LEETE, Art. *Kazymskaja vojna: vosstanije chantov i lesnych nencev protiv sovetsoj vlasti*. Tartu: Kafedra ètnologii Tartuskogo Universiteta, 2004. 286 s. ISBN 9985-4-0431-9.
- PIVODA, Ondřej, ed. *Liščí žena: mýty a legendy sibiřských národů*. Překlad Ondřej Pivoda. V Praze: Dauphin, 2018. 461 stran. Ethnos. ISBN 978-80-7272-962-3.
- POMERANCEVA, Érna Vasil'jevna, ed. *Mifologičeskije skazki i istoričeskije predanija Enceev*. Moskva: Akademija nauk, 1961. 243 s.
- ВОЛЖАНИНА, Елена Александровна. *Кочевые и оседлые хозяйства в составе ненцев Ямала в конце 20-х первой половине 30-х гг. Хх в.* Текст научной статьи по специальности «История и археология» Вестник Томского государственного университета. История. 2013 №4 (24)
- <https://cyberleninka.ru/article/n/kochevye-i-osedlye-hozyaystva-v-sostave-nentsev-yamala-v-kontse-20-h-pervoy-polovine-30-h-gg-xx-v/viewer>

- ВОЛЖАНИНА, Елена Александровна. *Влияние населенных пунктов на традиционные кочевые маршруты ямальских ненцев в первой трети XX в.* Текст научной статьи по специальности «История и археология». Вестник археологии, антропологии и этнологии. 2013. №4 (23)
<https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-naselennyh-punktov-na-traditsionnye-kochevye-marshruty-yamalskih-ntentsev-v-pervoy-treti-xx-v/viewer>
- ВОЛЖАНИНА, Елена Александровна. *Этнодемографические процессы в среде ненцев Ямала в XX-начале XXI века* Диссертация : ... кандидата исторических наук. Тюмень, 2007.-199 с.
<https://www.dissercat.com/content/etnodemograficheskie-protsessy-v-srede-ntentsev-yamala-v-xx-nachale-xxi-veka>
- ЛЯРСКАЯ, Елена Владимировна. Северные интернаты и трансформация традиционной культуры: На примере ненцев Ямала. Санкт-Петербург. 24с.-2003. Dostupné z https://eusp.org/sites/default/files/-files/Lyarskaya_severnye-internaty.pdf- přidat do seznamu použité literatury
- ХРУЩЕВ, Сергей Андреевич. Географическое исследование устойчивости этноценозов коренных народов Севера. 2007. Dostupné z <https://search.rsl.ru/ru/record/01003178081>
- ХАРЮЧИ, Галина Павловна. Традиции и инновации в этнической культуре ненцев, вторая половина XX в.-1999. Dostupné z: <https://www.dissercat.com/content/traditsii-i-innovatsii-v-etnicheskoi-kulture-ntentsev-vtoraya-polovina-xx-v>

Internetové zdroje

- <https://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/obshaya-informaciya-ob-okruge/>
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Narjan-Mar>
- <http://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/>
- <http://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/ustav-neneckogo-avtonomnogo-okruga/>
- <http://adm-nao.ru/gov/gubernator-nao/>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bneck%C3%BD_autonomn%C3%AD_okruh

- <http://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/simvolika/>
- <http://www.visitnao.ru/chto-posmotret/naryanmar/>
- <http://www.visitnao.ru/chto-posmotret/prirodnye-obekty/nenetskiy-gosudarstvennyy-prirodnyy-zapovednik->
- <https://history-thema.com/istoriya-zapadnoy-sibiri-do-osvoeniya-rossiey/>
- <https://itvar.cz/ruska-kolonizace-sibire>
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Oloncho>
- <http://xn----9sbubble4ahmf1byf.xn--p1ai/content/21>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Tata%C5%99i#Sibi%C5%99%C5%A1t%C3%AD_ata%C5%99i
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Selkupov%C3%A9>
- <https://www.echosevera.ru/2020/12/01/5fc5e396eac9127559220023.html>
- http://finnougry.ru/finnougricworld/samod/samogedi?fbclid=IwAR3cEqUToM_RyCjbCg_Y52262mTK7LmAuhnmKH
- https://en.wikipedia.org/wiki/Philip_Johan_von_Strahlenberg
- https://fi.wikipedia.org/wiki/Toivo_Lehtisalo
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bne%C4%8Dtin>
- <https://sevded.ru/koridor-i-prihozhaya/nency-v-17-veke-obychai-i-tradicii-narod-nency-zanyatiya-i/>
- <http://etnic.ru/wow/traditsionnaya-odezhda-nentsev.html>
- <https://nazaccent.ru/content/26343-starozhily-rossijskoj-arktiki.html>
- https://libraries-yanao.ru/elektronnye-resursy/bazi/?ELEMENT_ID=3592
- <https://svastour.ru/articles/puteshestviya/rossiya/sibir/nentsy.html>
- <http://www.visitnao.ru/nenetskiy-okrug/kultura-i-traditsii/nenetskie-idoly/>
- <https://ritual.ru/poleznaya-informacia/articles/pogrebalnye-obryady-narodov-rossii-nentsy/>
- https://www.megionlib.ru/upload/iblock/0c8/zagadki_nentsev.pdf
- <https://kmns.ru/blog/2018/05/27/svadebnye-obryady-u-nencev/>
- https://libraries-yanao.ru/elektronnye-resursy/bazi/?ELEMENT_ID=3592
- <http://www.visitnao.ru/nenetskiy-okrug/kultura-i-traditsii/mify-i-legendy/>
- <https://www.i-igrushki.ru/igrushkapedia/nukhuko.html>
- https://studiaethnologicapragensia.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/3/2015/10/Petr_Kvicala_49-62.pdf

- <https://priuralye-rkm.ru/kollektsii/den-olenevoda-traditsionnyj-prazdnik-tundrovogo-naseleniya/>
- <https://www.rosbalt.ru/russia/2011/08/02/875230.html>
- <https://aukro.cz/rip-praotec-cech-6962546596>
- <https://radiozurnal.rozhlas.cz/slavny-mamut-ze-sibire-nema-ocasek-snedli-mu-hopsi-7758652>
- <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1308116-mlade-mamuta-zakonzervovalo-zmrzle-bahno>
- https://obalky.kosmas.cz/ArticleFiles/167154/auto_preview.pdf/FILE/Stare-povesti-ceske_Ukazka.pdf
- <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=23306527>
- <https://minorityrights.org/russia-a-way-of-life-under-threat/>
- <https://cbse.ru/wp-content/uploads/2019/10/Nentsyi.pdf>
- https://www.edu.severodvinsk.ru/after_school/nit/2012/polyanin/arktica.html
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bnci>
- <https://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/simvolika/>
- <https://nazaccent.ru/content/26442-tri-urovnja-vselennoj.html>
- <https://russia.travel/objects/294117/>
- <https://www.pinterest.ru/pin/159033430581594319/visual-search/>
- <http://nord-costume.blogspot.com/2010/11/>
- <https://gorodskaya-ferma.ru/en/risunok-pim-malicy-ih-opisanie-tradicionnaya-odezhda-nencev-letnyaya-parka.html>
- <https://artefact.culture.ru/ru/subject/narty-muzhskie-maket>
- <https://www.i-igrushki.ru/igrushkapedia/nukhuko.html>
- <https://dmitryarkhipov.com/reindeerfestival-yamal2019>
- <https://www.thoughtco.com/lyuba-the-baby-mammoth-171483>
- <https://litbro.ru/porody-sobak/lajki/nenetskaya-lajka>
- https://karel.aif.ru/society/uchenye_rasskazali_pochemu_moroshku_nazyvayut_severnoy_apelsin
- <https://m.foto.moulik.cz/sovice-snezna-25615/1144886>
- [https://www.pinterest.fr/pin/446841594276607320/?amp_client_id=CLIENT_ID\(&mweb_unauth_id={{ default.session }}&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.fr%2Famp%2Fpin%2F446841594276607320%2F&from_amp_pin_page=true](https://www.pinterest.fr/pin/446841594276607320/?amp_client_id=CLIENT_ID(&mweb_unauth_id={{ default.session }}&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.fr%2Famp%2Fpin%2F446841594276607320%2F&from_amp_pin_page=true)

- http://www.vyuka.zsJosefov.cz/Portals/0/userfiles/14/6_A%20-%20Z%20-%2024_4_%20-%20TUNDRA.pdf?ver=2020-04-24-022850-270
- <https://zen.yandex.ru/media/id/5d4046aac7e50c144053df3f/sihirtia-chast-1-5d6dfc3e9c944600adb770be>
- <https://zen.yandex.ru/media/natalka/chudesnaia-vstrecha-so-snejnoi-devochkoihotite-verte-hotite-net-6003241df8b1af50bb83abe0>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Mapa výskytu Něnců	I
Příloha č. 2 – Vlajka Něneckého autonomního okruhu	I
Příloha č. 3 – Znak Něneckého autonomního okruhu	II
Příloha č. 4 – Rezervace „Ненецкий“	II
Příloha č. 5 – Typické něnecké obydlí „чум“	III
Příloha č. 6 – Mužský oděv „малица“	III
Příloha č. 7 – Ženský oděv „паница“	IV
Příloha č. 8 – Kožešinová čepice s kovovými ozdobami	IV
Příloha č. 9 – Mužské saně „нарты“	V
Příloha č. 10 – Něnecké modly – idoly	V
Příloha č. 11 – „Сихиртя“ z mamutoviny	VI
Příloha č. 12 – Něnecká panenka „Нухуко“	VI
Příloha č. 13 – „День оленевода“ – zápas mezi účastníky	VII
Příloha č. 14 – „День оленевода“ – závod sobího spřežení	VII
Příloha č. 15 – Nalezené mamutí mládě „Люба“	VII
Příloha č. 16 – Psí plemeno „Ненецкая лайка“	VIII

PŘÍLOHA

Příloha č. 1 – Mapa výskytu Něnců¹⁰³Příloha č. 2 – Vlajka Něneckého autonomního okruhu¹⁰⁴

¹⁰³Něnci [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C4%9Bnci>

¹⁰⁴Флаг Ненецкого автономного округа [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://adminao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/simvolika/>

Příloha č. 3 – Znak Něneckého autonomního okruhu¹⁰⁵**Příloha č. 4 – Rezervace „Ненецкий“¹⁰⁶**

¹⁰⁵ *Герб Ненецкого автономного округа* [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://adm-nao.ru/informaciya-o-neneckom-avtonomnom-okruge/simvolika/>

¹⁰⁶ *Три уровня вселенной* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://nazaccent.ru/content/26442-tri-urovnya-vselennoj.html>

Пříloha č. 5 – Типікэ нэнецкэ обydлі „чум“¹⁰⁷

Пříloha č. 6 – Мужскý одѣв „малица“¹⁰⁸

¹⁰⁷ *Ненецкый чум* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://russia.travel/objects/294117/>

¹⁰⁸ *Малица* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://www.pinterest.ru/pin/159033430581594319/visual-search/>

Пříloha č. 7 – Ženský oděv „паница“¹⁰⁹

Пříloha č. 8 – Kožešinová čerpec s kovovými ozdobami¹¹⁰

¹⁰⁹Паны [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <http://nord-costume.blogspot.com/2010/11/>

¹¹⁰Женская шляпа [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://gorodskaya-ferma.ru/en/risunok-pim-malicy-ih-opisanie-tradicionnaya-odezhda-nencev-letnyaya-parka.html>

Příloha č. 9 – Mužské saně „нарты“¹¹¹

Příloha č. 10 – Něnecké modly – idoly¹¹²

¹¹¹Нарты [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://artefact.culture.ru/ru/subject/narty-muzhskie-maket>

¹¹²Ненецкие идолы [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <http://www.visitnao.ru/nenetskiy-okrug/kultura-i-traditsii/nenetskie-idoly/>

Пříloha č. 11 – „Сихиртя“ z mamutoviny¹¹³

Пříloha č. 12 – Něnecká panenka „Нухуко“¹¹⁴

¹¹³Мифы и легенды [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <http://www.visitnao.ru/nenetskiy-okrug/kultura-i-traditsii/mify-i-legendy/>

¹¹⁴Нухуко [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://www.i-igrushki.ru/igrushkapedia/nukhuko.html>

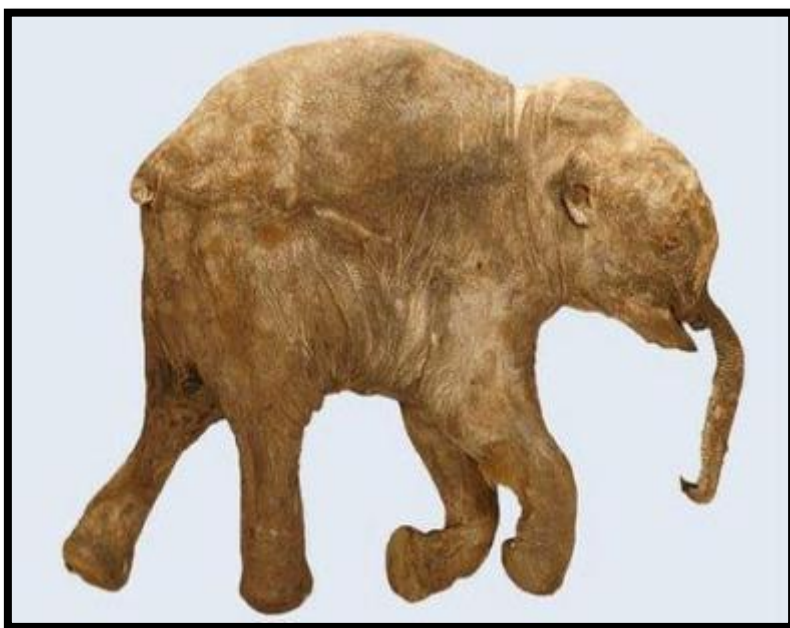

Příloha č. 13 – „День оленевода“ – zápas mezi účastníky¹¹⁵Příloha č. 14 – „День оленевода“ – závod sobího spřežení¹¹⁶

¹¹⁵Nenets Herders Festival [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://dmitryarkhipov.com/reindeerfestival-yamal2019>

¹¹⁶Nenets Herders Festival [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://dmitryarkhipov.com/reindeerfestival-yamal2019>

Příloha č. 15 – Nalezené mamutí mládě „Люба“¹¹⁷

Příloha č. 16 – Psí plemeno „Ненецкая лайка“¹¹⁸

¹¹⁷*Baby mammoth goes on display in UK* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://www.thoughtco.com/lyuba-the-baby-mammoth-171483>

¹¹⁸*Ненецкая лайка* [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://litbro.ru/porody-sobak/lajki/nenetskaya-lajka>